

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Veronika Dostálová

Rodičovské konflikty při výkonu rodičovské odpovědnosti

Diplomová práce

Olomouc, 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Rodičovské konflikty při výkonu rodičovské odpovědnosti“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Ústí nad Orlicí dne 29. 6. 2018

Veronika Dostálová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce JUDr. Lence Westphalové, Ph. D. za odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup. Ráda bych také poděkovala své rodině za nekonečnou podporu po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod.....	6
1 Rodičovská odpovědnost.....	8
1.1 Výkon rodičovské odpovědnosti	10
1.2 Zásahy do rodičovské odpovědnosti.....	12
2 Rodičovské konflikty	16
2.1 Péče o zdraví dítěte	17
2.1.1 Konflikty vznikající při péči o zdraví dítěte.....	21
2.1.2 Shrnutí	25
2.2 Vzdělání dítěte	26
2.2.1 Názor a zájem dítěte	29
2.2.2 Vzdělání dítěte při střídavé péči.....	29
2.3 Náboženské vyznání dítěte	31
3 Řešení rodičovských konfliktů.....	33
3.1 Soudní řešení.....	33
3.2 Alternativní způsoby řešení	35
3.2.1 Orgán sociálně-právní ochrany dětí	36
3.2.2 Cochemská praxe	37
3.2.3 Justice vstřícná k dětem.....	38
3.2.4 Mediace	39
3.2.5 Rodinná terapie	41
Závěr	42
Seznam použitých zdrojů	44
Monografie	44
Odborné časopisy	44

Právní předpisy a mezinárodní úmluvy	45
Judikatura	46
Internetové zdroje.....	46
Abstrakt.....	48
Klíčová slova.....	49

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma Rodičovské konflikty při výkonu rodičovské odpovědnosti, které svým obsahem zapadá do oblasti rodinného práva, významné podkapitoly práva soukromého. Pojem „rodičovské konflikty“ zahrnuje celou škálu neshod mezi osobami vykonávajícími rodičovskou odpovědnost, které se mohou v běžném životě vyskytovat. Takovými osobami mohou být jak biologičtí rodiče dítěte, žijící v manželství či mimo něj, tak i partneři rodičů, kteří s dětmi sdílí společnou domácnost, dále také osvojitelé, osoby vykonávající pěstounskou péči, poručníci, opatrovníci nebo osoby, jimž bylo dítě do péče svěřeno rozhodnutím soudu.

Ve své práci se nehodlám zabývat jednotlivými formami péče o děti po rozvodu, ale naopak konkrétními příklady konfliktů, které mohou vyvstat v souvislosti s péčí dítě a s výkonem rodičovské odpovědnosti obecně. Takových konfliktů může vznikat celá řada, avšak zvláště palčivými problémy jsou otázky poskytování zdravotní péče, vzdělávání dětí, náboženského vyznání, volby volnočasových aktivit, návštěv lékaře nebo také volby budoucího povolání dítěte. Cílem práce je zhodnotit dosavadní právní způsoby řešení konfliktů a analýza možných alternativních postupů, práva dítěte v těchto situacích a zhodnocení, do jaké míry jsou nápomocny orgány sociálně-právní ochrany dětí a mládeže. Pro dosažení cíle práce použiji zejména jazykovou výkladovou metodu.

Hlavními prameny, které jsou při své práci použila, jsou právní přepisy a komentáře k nim, odborné knihy a články, judikatura českých soudů a webové stránky poskytující informace o poradenství k této problematice. Při studiu odborných materiálů jsem zjistila, že dané téma je poměrně rozsáhle propracované, avšak ve většině případů ve spojení se zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině. Vzhledem k tomu, že zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, do jehož úpravy rodičovská odpovědnost spadá, není v platnosti příliš dlouhou dobu, i odborná veřejnost se s tímto předpisem stále učí pracovat a postupně hledá možnosti řešení těchto otázek.

Diplomová práce je členěna do tří hlavních kapitol, které jsou následně rozpracovány na dílčí podkapitoly. První kapitola je věnována vymezení pojmu rodičovská odpovědnost, jejímu vzniku, chápání, trvání, možnostem omezení a v neposlední řadě jejímu zániku. Druhá kapitola obecně vymezuje pojem konflikt a jednotlivé podkapitoly se věnují vybraným druhům konfliktů a jejich možnému řešení. Ve třetí kapitole předkládám alternativní možnosti řešení rodičovských neshod.

V závěru diplomové práce zhodnotím možná řešení rodičovských konfliktů, odpovím na výzkumnou otázku a uvedu návrh úpravy řešení konfliktů de lege ferenda.

1 Rodičovská odpovědnost

Rodičovskou odpovědnost, která je upravena v ustanoveních § 865 až 909 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), lze vymezit jako souhrn práv a povinností rodičů vůči dítěti a tomu odpovídající práva dětí domáhat se vůči svým rodičům plnění těchto povinností. Bližší vymezení uvedených práv a povinností přináší ustanovení § 858 občanského zákoníku ve svém demonstrativním výčtu. Péče o dítě a jeho výchova, jakožto jedno ze základních práv člověka, zahrnuje péči o zdraví dítěte a s tím související péči o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a dále spočívá „v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění.“¹

Právní úpravu postavení rodičů vůči dětem lze najít již v obecném zákoníku občanském z roku 1811. Ten nepracoval výslovně s pojmem „rodičovská odpovědnost“, ale práva a povinnosti rodičů k dítěti rozčleňoval do dvou skupin, a to na moc otcovskou a moc rodičovskou (společná práva a povinnosti rodičů). Vzhledem k dominantnímu postavení otce v tehdejší době zákon stanovil okruh nejpodstatnějších záležitostí dítěte, o nichž mohl rozhodovat pouze otec. Mezi jeho výlučná oprávnění patřilo rozhodovat například o správě jmění dítěte,² o volbě jeho povolání,³ zastupování dítěte a dávání souhlasu k jeho právním jednáním.⁴ Pokud dítě otce nemělo, tato práva vykonával poručník. Volba povolání dítěte byla dokonce natolik důležitou záležitostí, že v případě absence otce dítěte musel mít poručník při rozhodování této otázky přivolení opatrovnického soudu. S vývojem společnosti se změnil i pohled na rodičovskou odpovědnost matky dítěte, proto zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění pozdějších předpisů, zdůraznil ve vztahu k dítěti rovné postavení obou rodičů.

Lze říci, že základ současné právní úpravy rodičovské odpovědnosti vychází z ustanovení § 31 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, avšak výčet práv a povinností spočívající v péči o dítě je v aktuálně účinném občanském zákoníku širší. Další zřejmý rozdíl spočívá v tom, že zákon o rodině vztahuje rodičovskou odpovědnost k nezletilému dítěti, občanský zákoník však pracuje s obecným pojmem „dítě“.

¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 858.

² Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., ve znění pozdějších předpisů, § 149 až 151.

³ Tamtéž, § 148.

⁴ Tamtéž, § 152 až 153.

Rodičovská odpovědnost vzniká ve vztahu k matce okamžikem narození dítěte. „V případě náhradního materství tato situace není výslovně řešena.“⁵ U otce může být okamžik vzniku odpovědnosti tentýž jako u matky, nebo může následovat v době po narození dítěte v závislosti na domněnce, podle které je otcovství k dítěti určeno.

Nositelstem rodičovské odpovědnosti je každý rodič, pokud nebyl takové odpovědnosti zbaven.⁶ Může jím být tedy i nezletilý rodič a rodič, jehož svéprávnost byla omezena. Je důležité zmínit, že nositelství odpovědnosti není podmíněno existencí manželství či společným soužitím obou rodičů dítěte. Avšak ne každý nositel rodičovské odpovědnosti je současně jejím vykonavatelem, a proto je nutné tyto instituty odlišovat. V případě, že je rodič ve výkonu odpovědnosti omezen, je stále jejím nositelem, avšak nemůže vykonávat odpovědnost jako celek nebo některou její část. Na druhou stranu by však mělo platit, že nositelství odpovědnosti je předpokladem pro její výkon, tedy aby mohl rodič odpovědnost vykonávat, musí být současně jejím nositelem.⁷

Rodič přestává být nositelem odpovědnosti pouze v okamžiku, kdy je odpovědnosti zbaven. Rodiče dítěte ovšem nejsou povinni vykonávat veškerá práva a povinnosti spojená s odpovědností vždy osobně. Tím, že osobní péči o dítě svěří prarodiči dítěte či táborovému vedoucímu, se však nezbujuje odpovědnosti za její řádný výkon.⁸

Je však také nutné zdůraznit, že rozvod manželství rodičů nevede ke zbavení nebo omezení rodičovské odpovědnosti. Pokud se rodiče po ukončení vztahu nejsou schopni dohodnout na dalším uspořádání poměrů v péči o dítě, může soud svěřit dítě do výlučné péče jednoho z rodičů, do střídavé péče nebo také zvolit formu společné péče o dítě.⁹ Tímto rozhodnutím však není nijak zasaženo do rodičovské odpovědnosti, neboť faktický výkon každodenní osobní péče o dítě je pouze jednou z jejích složek. Další práva a povinnosti zůstávají zachovány beze změny.¹⁰ Pro doplnění je možné pro porovnání naší právní úpravy zmínit pojetí aplikované v sousedním Německu, které je od českého pojetí značně odlišné. Německá úprava při rozhodnutí o přenesení výlučné rodičovské péče zcela vylučuje druhého rodiče z rozhodování o svém dítěti, podle českého právního řádu je omezen pouze faktický

⁵ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 - 975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 819 (§ 858).

⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 865.

⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 67.

⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 - 975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 841 (§ 865).

⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 907.

¹⁰ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Úprava povinnosti a práv k nezletilým dětem v případech rozvodu a rozvodu rodičů. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 1, s. 15.

výkon osobní péče bez dalších zásahů do ostatních práv a povinností k dítěti.¹¹ Rodič svou odpovědnost neztrácí ani v případě, že práva a povinnosti k dítěti jednoduše nevykonává.¹²

Odpovědnost rodičů ve většině případů zaniká nabytím plné svéprávnosti dítěte, tedy okamžikem nabytí zletilosti, přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství.¹³ Nejzazší možný okamžik, kdy odpovědnost zaniká, je nabytí zletilosti, a to i v případě, že dítě není po dosažení zletilosti plně svéprávné. V tom případě je nutné takové osobě současně s rozhodnutím o omezení svéprávnosti soudem jmenovat opatrovníka, případně lze využít institutů nápomoci při rozhodování či zastoupení členem domácnosti.

V zákoně lze však najít i případy, kdy rodičovská odpovědnost zaniká i před dosažením zletilosti dítěte. Jde o situace osvojení dítěte, v případě smrti dítěte nebo pokud je dítě prohlášeno za mrtvé.

Podle dikce občanského zákoníku existují i situace, kdy rodiče již nejsou nositeli rodičovské odpovědnosti vůči svému nezletilému dítěti, přestože do této nebylo ze strany soudu nikterak zasazeno. Jde o případy zániku rodičovské odpovědnosti nabytím plné svéprávnosti dítěte ještě před okamžikem dosažení jeho zletilosti. Takovými případy jsou v souladu s ustanovením § 30 odst. 2 občanského zákoníku přiznání svéprávnosti nebo uzavření manželství.

Rodiči náleží také další práva, která nejsou součástí rodičovské odpovědnosti, a to právo určit dítěti jméno a příjmení a právo dát souhlas k jeho osvojení. Vzhledem k výslovné dikci zákona v ustanovení § 859 občanského zákoníku není do rodičovské odpovědnosti zahrnuta ani vyživovací povinnost a právo na výživné. Tyto na rozdíl od rodičovské odpovědnosti nezanikají okamžikem, kdy dítě nabyde plné svéprávnosti nebo kdy se stále zletilým.

1.1 Výkon rodičovské odpovědnosti

Oba rodiče jsou si při výkonu rodičovské odpovědnosti rovni, proto je hlavním principem dohoda mezi rodiči. V okamžiku nemožnosti dosáhnout shody mezi rodiči je možné nahradit souhlas jednoho z rodičů soudním rozhodnutím.

Podle občanského zákoníku lze s ohledem na formální požadavky rozlišit tři skupiny záležitostí týkajících se života dítěte. V tzv. běžných záležitostech vykonává práva a

¹¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případě rozchodu a rozvodu rodičů. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 1, s. 15.

¹² *Výkon rodičovských práv a povinností rodičů, kteří spolu nežijí* [online]. epravo.cz, 10. října 2002 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/vykon-rodicovskych-prav-a-povinnosti-rodicu-keri-spolu-neziji-18971.html>>.

¹³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 30.

povinnosti k dítěti každý rodič samostatně. Konsensus rodičů je vyžadován u významných záležitostí, za které se považují „zejména nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky, určení místa bydliště a volba vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte.“¹⁴ Rozlišení běžných a významných záležitostí je důležité hlavně v případech nefungujícího vztahu rodičů, u nichž by dosažení dohody bylo zdoluhavé. Poslední skupinou jsou záležitosti obsažené v demonstrativním výčtu v ustanovení § 898 občanského zákoníku. Zákonodárce do této skupiny zařadil právní jednání, kterým dítě nabývá nemovitou věc, zatěžuje majetek jako celek nebo jeho podstatnou část, nabývá dar, dědictví nebo odkaz nezanedbatelné majetkové hodnoty, uzavírá smlouvu zavazující k opětovnému dlouhodobému plnění nebo smlouvu související s bydlením, zejména nájemní smlouvu. U těchto právních jednání je vždy nutný souhlas soudu, a to i v případě, že se rodiče shodli, jinak se k takovému jednání nepřihlíží.

Rodič může jednat samostatně zejména v situacích, kdy při rozhodování hrozí nebezpečí z prodlení. Jde o situace tak naléhavé, že souhlas druhého rodiče nelze včas obstarat. Avšak rodič, který v takovém okamžiku jedná, má informační povinnost o stavu věci vůči druhému z nich. „Pokud tedy rodič při rozhodování v situaci nebezpečí z prodlení zná či může předpokládat stanovisko druhého rodiče, nemůže jej pominout a jednat bez ohledu na něj.“¹⁵ Zákon také pracuje s vyvratitelnou právní domněnkou souhlasu druhého rodiče. V případech, kdy je třetí osoba v dobré víře, že druhý rodič s takovým rozhodnutím souhlasí, se má za to, že se rodiče dohodli, pokud se neprokáže opak.

Právní úprava rodičovské odpovědnosti nerozlišuje mezi dětmi narozenými za trvání manželství rodičů či mimo něj. Toto dokládá i článek 32 odst. 4 usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina základních práv a svobod“), podle kterého mají všechny děti stejná práva. Pro výkon odpovědnosti nemá žádný důsledek ani formalizace vztahu mezi rodiči, zejména uzavřením manželství. Zákon v tomto pracuje s principem rovnosti, avšak je zde patrný rozdíl, a to v soudním dohledu nad úpravou práv a povinností k dítěti pro případ, že rodiče spolu nežijí. Pro případ rozvodu manželů platí, že „mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.“¹⁶ Schválení soudem se vyžaduje i v případě, že se rodiče na budoucím uspořádání vztahů domluví.

¹⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 877 odst. 2.

¹⁵ SCHÖN, Monika. Vztahy mezi rodiči při výkonu rodičovské odpovědnosti. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 1, s. 7.

¹⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 755 odst. 3.

Na druhou stranu v případě rozchodu nesezdaných rodičů dítěte zákon soudem potvrzenou dohodu o řešení nastalé situace nevyžaduje. Podle mého názoru je v této rovině zákonný postup nejednotný a princip rovnosti je zde značně narušen.

1.2 Zásahy do rodičovské odpovědnosti

V některých situacích může být výkon rodičovské odpovědnosti omezen *ex lege*. Dochází k tomu v případě rodiče, jehož svéprávnost byla v této oblasti omezena, a dále nezletilého rodiče, tedy rodiče, který nenabyl plné svéprávnosti uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti (tzv. emancipací). V obou situacích dochází k pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti, avšak nadále je takový rodič nositelem rodičovské odpovědnosti. Rozdíl však spočívá v presumpci zachování práva a povinnosti osobní péče o dítě.

V prvním případě je výkon rodičovské odpovědnosti pozastaven do okamžiku nabytí plné svéprávnosti, ale rodiči je zachováno právo a povinnost pečovat o dítě (tedy právo se o dítě osobně starat, zajišťovat běžnou výživu a běžnou zdravotní péči), pokud soud nerozhodne, že výkon i tohoto práva je pozastaven do doby nabytí plné svéprávnosti rodiče.¹⁷ „Soud je při rozhodování o pozastavení výkonu rodičovské zodpovědnosti co do péče o dítě povinen zjistit, zda nezletilý rodič má či nemá potřebné předpoklady pro výkon péče o dítě.“¹⁸ Důležité však je, že nezletilý rodič se nestává zákonným zástupcem dítěte. V případě rodiče, jehož svéprávnost je v této oblasti omezena, je výkon odpovědnosti pozastaven v celém rozsahu, a to po dobu trvání omezení svéprávnosti. Soud však může rozhodnout, že rodiči bude zachován výkon práva a povinnosti péče o dítě.¹⁹

Soud o zachování práva osobní péče o dítě rozhoduje v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zvláštních řízeních soudních“). V obou případech je účastníkem řízení i dítě zastoupené orgánem sociálně-právní ochrany dětí.²⁰

Pozastavení rodičovské odpovědnosti se projevuje i v procesu osvojení dítěte, kdy rodičovská odpovědnost je pozastavena po uplynutí tří měsíců od okamžiku, kdy rodič dal souhlas s osvojením dítěte. Velmi podobně je tomu tak i v případě, že souhlas s osvojením dítěte dal opatrovník. V souvislosti s pozastavením odpovědnosti je dítěti jmenován poručník.

¹⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 868 odst. 1.

¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 - 975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 865 (§ 868).

¹⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 868 odst. 2.

²⁰ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, § 469 odst. 1.

Práva rodičů mohou být omezena i soudním rozhodnutím, avšak s ohledem na článek 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod musí být takové rozhodnutí vydané v souladu se zákonem. Možnosti autoritativních zásahů do odpovědnosti rodiče vymezuje občanský zákoník. Soud může zasáhnout do výkonu rodičovské odpovědnosti formou pozastavení nebo omezení výkonu, nebo do nositelství rodičovské odpovědnosti pomocí zbavení nebo omezení odpovědnosti. Každý zásah však musí být činěn přiměřeně, musí sledovat legitimní cíl a musí co nejvíce šetřit práva dítěte i rodiče. Všechny soudní zásahy však musí být činěny v nejlepším zájmu dítěte.²¹ Jak již bylo řečeno výše, vyživovací povinnost není součástí rodičovské odpovědnosti, proto tyto zásahy nemají na trvání povinnosti vyživovat dítě vliv. Jednotlivé zásahy jsou od sebe odlišovány účelem, intenzitou a důvody.

Omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu přichází v úvahu, pokud rodič svou odpovědnost nevykonává řádně. Důvody pro omezení jsou subjektivního rázu spočívající v hodnocení chování rodiče k dítěti. Zkoumá se, jak rodič práva a povinnosti vykonává. Na rozdíl od pozastavení odpovědnosti se nejedná o sankci pro rodiče. Soud v rámci rozhodování určí rozsah omezení, který je vždy individuální. Rodič tak může být omezen například pouze v právu spravovat v budoucnu získaný majetek dítěte nebo v právu opustit s ním území České republiky. Výkon práv, ve kterých je rodič omezen, pak přechází na rodiče druhého. V případě, že by byli v odpovědnosti omezeni oba rodiče, či jeden žijící rodič, dítěti musí být ustanoven opatrovník, který bude o těchto záležitostech rozhodovat. Podstatou omezení je, že rodič nemůže vykonávat práva a povinnosti stanovené soudem, v ostatních omezen není.

Pozastavení rodičovské odpovědnosti z rozhodnutí soudu přichází v úvahu v případě, že rodiči ve výkonu odpovědnosti brání závažná okolnost a zároveň je takový zásah v souladu se zájmy dítěte. Za závažnou okolnost jsou považovány objektivní překážky na straně rodiče, například dlouhodobá nepřítomnost v rodině, ať již z důvodu zahraniční cesty, dlouho trvající nemoci, hospitalizace nebo výkonu trestu odnětí svobody. Dochází k pozastavení výkonu všech práv a povinností spadajících do rodičovské odpovědnosti. Z tohoto důvodu je jediným, kdo je oprávněný rozhodovat o dítěti, starat se o jeho výchovu, spravovat jeho majetek a zastupovat ho, druhý rodič.²² Nepřítomný rodič však nadále zůstává nositelem odpovědnosti. V případě, že je rodičovská odpovědnost pozastavena oběma rodičům, musí být dítěti

²¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2015, s. 229.

²² HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 - 975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 869 (§ 869).

v souladu s ustanovením § 928 odst. 1 občanského zákoníku jmenován poručník. Jakmile důvody pominou, soud může rozhodnout o zrušení pozastavení a rodič pak znovu vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu.

Důvodem pro zbavení rodiče jeho odpovědnosti k dítěti je zneužití odpovědnosti, respektive jejího výkonu, nebo zanedbání odpovědnosti závažným způsobem. Závažné zanedbávání rodičovské odpovědnosti vymezuje ustálená soudní judikatura jako „zejména dlouhodobé neplnění rodičovských práv a povinností k nezletilému, absolutní nezáměr o nezletilého, zejména o jeho výchovu a výživu, trvalé ponechání dítěte ve výchovném zařízení spojené s nezáměrem o toto dítě a s neprojevením snahy převzít je do rodinné výchovy, nemorální způsob života rodičů, soustavné neplnění vyživovací povinnosti k dítěti, trestní postih pro zanedbávání povinné výživy apod.“²³ K naplnění důvodu není rozhodná doba trvání takového stavu, ale jeho intenzita. Jednání musí být závažné a zaviněné. „Za zneužívání rodičovské odpovědnosti je především považováno ohrožení tělesného a duševního vývoje dětí, umožnění jim páchat trestnou činnost, svádění k nemorálnímu způsobu života, týrání dětí apod.“²⁴ Podle stanoviska veřejného ochránce práv rozhodně nejsou důvodem pro zbavení rodičovské odpovědnosti materiální nedostatky nebo špatné bytové podmínky rodiny.²⁵

Soud může posoudit naplnění důvodů pro zbavení rodiče jeho odpovědnosti k dítěti také v případě, že rodič spáchal vůči svému dítěti úmyslný trestný čin, dále pokud rodič použil ke spáchání trestného činu své dítě, které není trestně odpovědné, nebo v případě, že rodič spáchal trestný čin jako spolupachatel, návodce, pomocník nebo organizátor trestného činu spáchaného jeho dítětem. V tomto případě občanský zákoník stanoví pouze možnost zasáhnout, nikoli povinnost. Je nutné si povšimnout, že zákoník pracuje s pojmem „spáchal“, proto podle mého názoru pro rozhodnutí o zbavení rodičovské odpovědnosti není třeba pravomocné odsouzení rodiče soudem. Zásahem do výkonu odpovědnosti je také rozhodnutí o omezení či zákazu styku rodiče s dítětem, rozhodnutí o jmenování opatrovníka nebo rozhodnutí o svěření dítěte do pěstounské péče či ústavní výchovy.

K zásahu do odpovědnosti dochází taktéž prohlášením úpadku na majetek rodiče. Díky insolvenčnímu řízení rodiči zanikají práva a povinnosti týkající se správy jmění dítěte. K tomuto omezení není třeba soudního rozhodnutí. O jmění dítěte tak pečuje druhý rodič; pokud však není, musí soud i bez návrhu jmenovat opatrovníka pro správu jmění dítěte. Po uplynutí tří let po zrušení insolvence rodiče může dojít k obnovení práva správy jmění na

²³ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2014, sp. zn. 30 Cdo 3361/2014

²⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012

²⁵ závěrečné stanovisko Veřejného ochránce práv České republiky ze dne 30. května 2003, sp. zn. 487/2003/VOP/TL

návrh omezeného rodiče, což však nesmí být v rozporu se zájmy dítěte. Občanský zákoník však v ustanovení § 901 v odstavci prvním mluví obecně o úpadku dlužníka (zahrnující řešení formou oddlužení nebo konkursu), druhý odstavec již pracuje pouze s institutem konkursu. Na základě toho se tedy domnívám, že v případě, že dlužník bude řešit svůj úpadek formou oddlužení, tedy plněním splátkového kalendáře, jeho právo spravovat jmění dítěte zanikne, avšak nemůže navrhnout jeho obnovení poté, co insolvenční řízení skončí.

Soudní orgán může zasáhnout do výkonu i nositelství rodičovské odpovědnosti. O zásazích rozhoduje v rámci řízení ve věcech péče soudu o nezletilé dle ustanovení § 466 a následujícího zákona o zvláštních řízeních soudních. Toto řízení, které je možné zahájit i bez návrhu, je zařazeno do kategorie řízení nesporných. Účastníky jsou samozřejmě rodič, do jehož odpovědnosti bude soud zasahovat, a dále druhý rodič a dítě zastoupené kolizním opatrovníkem. Toto řízení patří do skupiny řízení, do nichž může v souladu s ustanovením § 8 odst. 1 písm. b) zákona o zvláštních řízeních soudních státní zastupitelství nejen vstoupit, ale také iniciovat jeho zahájení.

K soudním zásahům do rodičovské odpovědnosti však musí docházet pouze v nezbytně nutných případech, kdy jde o jediný účinný prostředek ochrany dítěte. *„Potřeba provedení musí v každém konkrétním případě, z hlediska intenzity řádného nevykonávání rodičovské zodpovědnosti rodičem, převážet nad právem dítěte na rodinný život, zachování rodinných svazků, na péči rodičů a osobní kontakt s nimi, nad právem znát své rodiče.“*²⁶

²⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010

2 Rodičovské konflikty

„Pojem „konflikt“ v rodinných věcech je použit jako výraz poměrování, střetávání subjektivních práv (oprávnění), případně oprávněných zájmů subjektů rodinného práva.“²⁷

Konflikty mezi rodiči dítěte jsou většinou povahy interpersonální, neboť k nim dochází mezi konkrétními členy rodiny navzájem.²⁸ Vzhledem k tomu, že v těchto případech hrají velkou roli emoce a spory probíhají mezi nejbližšími osobami, jde o konflikty zcela specifické.

Do kategorie rodičovských konfliktů lze zařadit v současné době velmi často se vyskytující případy sporů rodičů o svěření dítěte do péče a stanovení výživného. Rodičovské konflikty se ale mohou týkat také sporů o rozhodnutí, zda dítě podstoupí léčbu, očkování či operační zákrok, sporů o jmění dítěte, velmi často vznikají také rozpory o tom, jak dítě vychovávat. Rodiče se také ne vždy dohodnou na výběru školy, kterou bude dítě navštěvovat, na náboženském vyznání svých potomků či určení jejich bydliště. Tím, že se rodiče nejsou schopni na těchto otázkách shodnout, zasahují nejen do práv dítěte, ale také jimi působí v dětském životě značný chaos, který může mít dalekosáhlé následky. Příkladem může být nemožnost dítěte začlenit se do kolektivu spolužáků, a tím získávat nové kamarády, neboť kvůli střídavé péči je nuceno navštěvovat dvě různé školy současně.

Rozpory tohoto typu však nemusí vznikat pouze mezi rodiči dítěte (myšleno mezi biologickými rodiči). Veškeré možné kolize, které mohou vyvstat, lze demonstrovat na modelovém případě, kdy dítě má dva rodiče, kteří jsou *ex lege* nositeli rodičovské odpovědnosti, a dítě samotné má participační práva. Ke konfrontaci tak může dojít mezi rodiči dítěte (například v otázce péče o jeho zdraví), dále může kolize nastat mezi názorem rodičů a názorem dítěte. Přímými účastníky takových sporů mohou být i jiné osoby oprávněné jednat za dítě, zejména pěstouni, poručníci, opatrovníci či osvojitelé. Lze tedy říci, že v případě, kdy má lékař provést u nezletilého medicínský zákrok, může být značně nepřehledné, kdo v daném okamžiku může a nemůže s navrhovanou péčí udělit souhlas.

Konflikty při rozhodování o záležitostech dítěte mohou vznikat nejen po rozvodu nebo rozchodu rodičů, kdy si jeden nebo oba najdou nového partnera, ale také za trvání jejich manželství či partnerského soužití. Ustanovení § 885 občanského zákoníku přiznává právo na podíl na výchově a péči o dítě partnera i druhovi či družce rodiče za podmínky, že žije

²⁷ HOLÁ, Lenka. In HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka, KOVÁČOVÁ, Anna a kol. *Rodinná mediace v České republice*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 43.

²⁸ Tamtéž, s. 63.

s dítětem ve společné domácnosti.²⁹ Přestože se nový partner rodiče nestává nositelem rodičovské odpovědnosti k takovému dítěti, často dochází k tomu, že má značný vliv na rozhodování rodiče.

Bez ohledu na to, zda je dítě vychovááno v manželství či mimo něj, všechny záležitosti týkající se jeho života by měly být rozhodovány v jeho zájmu. Existence práv rodičů s sebou nese i odpovědnost za jejich řádný výkon v souladu se zájmy dítěte.³⁰ Konflikty vznikající při těchto rozhodováních se často mohou změnit v souboj rodičů o dítě nebo boj prostřednictvím dítěte, jehož hlavním cílem je definitivní výhra nad bývalým či současným partnerem. Jednání v souladu se zájmy dítěte není pouhým principem, ale je nutné si uvědomit, že by měl být v takových případech hlavním cílem dohody rodičů, neboť jejich neschopnost se dohodnout se přímo negativně odráží nejen v psychice dítěte. „*Jednat rodičovsky odpovědně znamená jednat náležitě s ohledem na blaho dítěte tak, jak to nejlépe lze po rodičích objektivně požadovat po jejich citové, rozumové a volní stránce, resp. nejlepších rodičovských schopnostech.*“³¹

Naprosto ideálním postojem rodičů v těchto případech je postoj „rozcházejme se jako partneri, nikoli jako rodiče“. Dbát na zájem dítěte je tedy třeba také v soudních řízeních, kdy rozhodovací činnost soudu spočívá ve zvažování zájmů všech účastníků řízení, a jako prioritu staví zájem dítěte, aby bylo dosaženo stabilního a dlouhodobého řešení.³² Základním vodítkem při hledání zájmu dítěte může být i jeho přání. Dle judikatury Ústavního soudu ČR (dále jen „Ústavní soud“) však nelze, aby soudy zakládaly svá rozhodnutí pouze na přáních dítěte, je nutné pečlivé a komplexní posuzování jeho zájmů.³³

2.1 Péče o zdraví dítěte

„*Jeden ze základních požadavků Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny stanoví, že jakýkoli zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas.*“³⁴ Konflikt při poskytování souhlasu může nastat jak v případě, že dítě má podstoupit lékařský zákrok formou operace či jiného zásahu do tělesné

²⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 885.

³⁰ SCHÖN, Monika. Vztahy mezi rodiči při výkonu rodičovské odpovědnosti. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 1, s. 5.

³¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 101.

³² rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011

³³ usnesení Ústavního soudu ze dne 6. září 2016, sp. zn. I. ÚS 870/15

³⁴ DOLEŽAL, Adam, DOLEŽAL, Tomáš. Problematika rodičovských oprávnění při léčbě nezletilého pacienta. *Zdravotnictví a právo*, 2006, roč. X, č. 3, s. 10.

integrity, tak v případech předepisování léků (zejména antikoncepce), aplikace očkovací látky nebo jiných vyšetření.

Do zdravotnického zařízení může dítě doprovodit jak rodič, tak poručník, osvojitel, pěstoun, pečující osoba, opatrovník či zástupce statutárního orgánu nebo jím pověřený pracovník ústavu. Ve všech těchto případech je dítě svěřeno do péče dané osoby rozhodnutím soudu. S provozováním lékařské praxe tak souvisí dva stěžejní problémy, a to otázka, kdo má právo za nezletilého udělit souhlas s poskytováním zdravotních služeb, a zda je jednání těchto osob nějak omezeno.³⁵

Tím, kdo je oprávněn za dítě jednat, je obecně jeho zákonný zástupce, tedy rodič. V běžných záležitostech může každý z rodičů jednat samostatně. Velkou změnou pro rodinné právo znamenalo zakotvení nikoli běžných lékařských zákroků do demonstrativního výčtu situací, v nichž je nutný souhlas obou rodičů dítěte.³⁶ Ustanovení § 5 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (dále jen „zákon o zdravotních službách“) nadto stanoví, že v případě plánované zdravotní péče je nutný souhlas obou rodičů, případně doplněný vyjádřením samotného dítěte staršího čtrnácti let.³⁷

Jak již bylo zmíněno výše, k rodičovským neshodám dochází také v případech, kdy dítě nežije se svými rodiči, ale je umístěno do náhradní rodinné péče. Právo rozhodovat o záležitostech dítěte se liší podle jejich jednotlivých forem.

Pro případ, že vůči dítěti nevykonává plně rodičovskou odpovědnost ani jeden z rodičů, má veškerá práva a povinnosti (kromě vyživovací) poručník. Ten může udělit souhlas se zdravotními službami pouze v omezeném rozsahu. V důležitých záležitostech musí být jeho rozhodnutí schváleno soudem.

U osvojení je cílem založit takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je přirozený mezi rodiči a dětmi, slovy zákona „přijetí cizí osoby za vlastní“.³⁸ Před samotným osvojením, tedy v preadopční péči, mají budoucí osvojitelé postavení pouhých pečovatelů, tedy mají právo péče o dítě, mohou ho zastupovat a činit rozhodnutí v běžných záležitostech. Ovšem o důležitých věcech musí být informován poručník.³⁹ Po rozhodnutí soudu o adopci se

³⁵ DOLEŽAL, Adam, DOLEŽAL, Tomáš. *Praktické dopady nového občanského zákoníku na provozování lékařské praxe* [online]. Zdravotnické právo a bioetika, 28. května 2014 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <https://zdravotnickepravo.info/wp-content/uploads/2014/05/Praktick%C3%A9-dopady-NOZ-na-provozov%C3%A1n%C3%AD-1%C3%A9ka%C5%99sk%C3%A9-praxe_publicace_final.pdf>.

³⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 98.

³⁷ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů, § 5.

³⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 794.

³⁹ Tamtéž, § 953.

osvojitelé stávají nositeli rodičovské odpovědnosti, proto při rozhodování o záležitostech dítěte mají stejná práva jako biologičtí rodiče.

Postavení pěstounů je značně odlišné. Hlavní myšlenkou pěstounské péče je zajistit péči o dítě pro případ, že o něj nemůže osobně pečovat žádný z rodičů, ani poručník, jde tedy o subsidiární prostředek. Pěstoun při výchově dítěte vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů, avšak rodičovská odpovědnost mu nenáleží. Ta nadále zůstává biologickým rodičům, pokud ovšem odpovědnosti nebyli zbaveni, či v ní omezeni. Pěstoun tak má právo zastupovat dítě jen v běžných záležitostech včetně rozhodování o běžných léčebných zákrocích, například odběr krve k laboratornímu vyšetření či souhlas se stomatologickým ošetřením, protože se nestává jeho zákonným zástupcem.⁴⁰ Pěstounovi je naopak zákonem stanovena informační povinnost vůči rodičům, neboť sami rodiče rozhodují o záležitostech závažně ovlivňujících život dítěte. Příkladem takové situace je operace dítěte či onkologická léčba.⁴¹ Podle mého názoru může být získání takového souhlasu v praxi velmi obtížné, zejména tehdy, pokud není známé místo pobytu biologického rodiče. V takových případech se pěstoun obrátí na soud, který vydá potřebné rozhodnutí. Pěstoun má však právo podat návrh soudu i v okamžiku, když mezi ním a rodiči v podstatné záležitosti nedojde ke shodě.⁴² Stejně právo má rodič i samo dítě svěřené do pěstounské péče. Kromě práva podat návrh na nahrazení souhlasu se zdravotní péčí, může dítě, rodič nebo pěstoun v případě neshody v podstatné záležitosti vztahující se k dítěti navrhnout soudu, aby změnil rozsah práv a povinností, dokonce může žádat zrušení pěstounské péče.⁴³ Vydání rozhodnutí je ovšem velmi zdlouhavý postup, proto při hrozícím nebezpečí z prodlení může o zákroku rozhodnout sám pěstoun s tím, že důvod, proč nebyl získán souhlas zákonného zástupce, je zaznamenán do zdravotní dokumentace dítěte.⁴⁴

Na základě ustanovení § 953 odst. 1 občanského zákoníku má soud také právo svěřit dítě do osobní péče jiného člověka, pokud se o dítě nemůže osobně starat žádný z jeho biologických rodičů, ani případný poručník. Rozhodnutí o takovém svěřením dítěte do péče musí vždy korespondovat se zájmy dítěte. Pečující osoba má dítě svěřeno do své osobní

⁴⁰ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. Práva a povinnosti pěstounů při zajištění zdravotní péče o děti svěřené do pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 1, s. 10.

⁴¹ Tamtéž, s. 11.

⁴² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 969.

⁴³ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, § 475 odst. 2.

⁴⁴ DOLEŽAL, Adam, DOLEŽAL, Tomáš. *Praktické dopady nového občanského zákoníku na provozování lékařské praxe* [online]. Zdravotnické právo a bioetika, 28. května 2014 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <https://zdravotnickepravo.info/wp-content/uploads/2014/05/Praktick%C3%A9-dopady-NOZ-na-provozov%C3%A1n%C3%AD-1%C3%A9ka%C5%99sk%C3%A9-praxe_publikace_final.pdf>.

péče,⁴⁵ rozsah jejích práv a povinností stanoví ve svém rozhodnutí soud. Pečující osoba zpravidla rozhoduje o běžných lékařských zákrocích. V případě léčebných zákroků, které nejsou běžné, ale jsou odkladné, by se měli vyjádřit rodiče.⁴⁶ V situacích, kdy hrozí nebezpečí z prodlení, zpravidla se jedná o urgentní lékařskou péči, a není možné okamžitě získat vyjádření rodičů, může o neodkladném lékařském zákroku rozhodnout pečující osoba. I v takovém případě je nutné do zdravotnické dokumentace, vypracované o nezletilém pacientovi, přesně zanést důvody, pro které nebyl souhlas zákonného zástupce udělen.⁴⁷

Postavení pěstouna a pečující osoby tak do značné míry koresponduje. Ustanovení § 42 zákona o zdravotních službách těmto osobám dokonce ve stanovených případech přiznává postavení blížíící se institutu zákonného zástupce dítěte. Pečující osoba tak má právo na informace o zdravotním stavu svěřené osoby a má právo klást otázky související se zdravotním stavem.

Další osobou, která může udělit souhlas s poskytováním zdravotní péče, je opatrovník. Rozhodnutí soudu o jmenování opatrovníkem však má svá specifika. Zejména je nutné uvést důvody, proč byl opatrovník stanoven, zda a na jak dlouho je omezena doba, po kterou má tento úkol vykonávat, a jaká se k tomu váží práva a povinnosti. Soud také jasně vymezí právní jednání, ve kterých opatrovník potřebuje souhlas soudu.

V situaci, kdy je dítě umístěno v ústavní výchově, může činit rozhodnutí statutární orgán nebo jím pověřený pracovník ústavu. K poskytování zdravotních služeb je nutný souhlas zákonného zástupce dítěte. Statutární orgán nebo pověřený pracovník může učinit rozhodnutí v případě, že v souvislosti se zdravotním stavem hrozí nebezpečí z prodlení a nelze bez zbytečného odkladu zajistit vyjádření zákonného zástupce dítěte. Stejně jako v případě pečující osoby, i zde je nutné do zdravotnické dokumentace dětského pacienta zaznamenat důvody, proč nebyl dodán souhlas zákonného zástupce.

V případě, že poskytovateli zdravotních služeb nebylo sděleno ani jinak prokázáno omezení v rodičovské odpovědnosti je významná dobrá víra lékaře. Dokud lékař či jiný zdravotnický pracovník nenabude důvodné podezření, že daná osoba nemá oprávnění za dítě

⁴⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 953 odst. 2.

⁴⁶ DOLEŽAL, Adam, DOLEŽAL, Tomáš. *Praktické dopady nového občanského zákoníku na provozování lékařské praxe* [online]. Zdravotnické právo a bioetika, 28. května 2014 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://zdravotnickepravo.info/wp-content/uploads/2014/05/Praktick%C3%A9-dopady-NOZ-na-provozov%C3%A1n%C3%AD-1%C3%A9ka%C5%99sk%C3%A9-praxe publikace final.pdf>>.

⁴⁷ Tamtéž.

rozhodnout, bude takovou osobu považovat za osobu vykonávající rodičovskou odpovědnost, která může souhlas udělit.⁴⁸

2.1.1 Konflikty vznikající při péči o zdraví dítěte

2.1.1.1 Konflikty vzniklý mezi rodiči navzájem

Obecně je při řešení vzniklých konfliktů kladen důraz na nejlepší zájem dítěte a dohodu rodičů. Důležitou roli při rozhodování významných záležitostí dítěte (zejména nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky⁴⁹) však představuje dobrá víra třetích osob. Dle ustanovení § 876 odst. 3 občanského zákoníku se může lékař řídit souhlasem pouze jednoho z rodičů, pokud je tento v dobré víře a má za to, že dotčený rodič jedná se souhlasem druhého. Zákon počítá se dvěma případy, kdy souhlas jediného rodiče není dostačující - a to v situaci, kdy s lékařem jednájí oba rodiče mající zcela odlišný názor na léčbu či provedení zákroku, nebo za dítě jedná s lékařem pouze jeden z rodičů, avšak lékaři je známo, že druhý rodič s léčbou nesouhlasí.⁵⁰ O případech, kdy souhlas jednoho z rodičů nepostačuje a zároveň se jedná o významnou záležitost vzhledem k zájmům dítěte, rozhodne soud. Soud vydá rozhodnutí v dostatečném předstihu před samotným zákrokem formou předběžného opatření nebo rozhodnutí ve věci samé. Lékař je povinen do okamžiku vydání rozhodnutí soudu léčbu či zákrok odložit, pokud nejde o péči, která nesnese odkladu.

Věc musí být posouzena soudem i v situaci, kdy matka či otec rozhodování o dané záležitosti druhého rodiče úplně vyloučí, a přitom druhý rodič má veškerá práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Ten, komu bylo zabráněno v rozhodnutí, má dle ustanovení § 877 odst. 1 občanského zákoníku právo podat návrh, aby v dané věci rozhodl soud. Jedná se o rozhodnutí soudu ex post, které však přichází v úvahu pouze tam, kde je z povahy věci možné zvrátit důsledky předchozího jednostranného rozhodnutí jednoho z rodičů bez jakékoli újmy pro dítě.⁵¹ Uvedené soudní řízení probíhá dle ustanovení § 466 písm. j) zákona o zvláštních řízeních soudních.

V některých situacích, kdy se rodiče nemohou dohodnout na dalším postupu, může být ohrožen život dítěte a není možné tedy déle čekat na rozhodnutí soudu. Pro tyto případy občanský zákoník stanoví, že může rozhodnout nebo dát přivolení se zákrokem jeden z rodičů

⁴⁸ DOLEŽAL, Tomáš. Provedení lékařského zákroku při odepření svolení zákonným zástupcem. *Zdravotnictví a právo*, 2005, roč. IX, č. 12 s. 3.

⁴⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 877 odst. 2.

⁵⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 102.

⁵¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Péče o zdraví nezletilého dítěte. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2016, roč. 6, č. 2, s. 29.

sám,⁵² zároveň je ale povinen informovat druhého rodiče o stavu věcí. Sám ošetřující zdravotnický pracovník, případně poskytovatel zdravotních služeb, může o provedení neodkladné a akutní zdravotní péče rozhodnout v případě, že bez zbytečného odkladu nelze získat souhlas ani jednoho ze zákonných zástupců.⁵³ Dle zákona o zdravotních službách není nutný souhlas rodiče ani v případě, že má lékař podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání, a dítěti musí být poskytnuta neodkladná péče.⁵⁴

2.1.1.2 Konflikt vzniklý mezi rodičem a dítětem

V dnešní moderní době nezřídka dochází k neshodám v otázkách zdravotní péče mezi rodiči a samotnými nezletilými dětmi. Sám občanský zákoník řešení takových sporů nabízí, ale systematicky je zařazeno v obecné části zákoníku, konkrétně v ustanovení § 100, nikoli v části druhé zakotvující úpravu rodinného práva.⁵⁵

*„Jestliže nezletilá osoba není podle zákona způsobilá k udělení souhlasu se zákrokem, nemůže být zákrok proveden bez svolení jejího zákonného zástupce, úřední osoby či jiné osoby nebo orgánu, které jsou k tomu zmocněny zákonem.“*⁵⁶ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. o Úmluvě o právech dítěte (dále jen „Úmluva o právech dítěte“) nadto ukládá smluvním státům povinnost garantovat dítěti, jenž je schopno vytvářet a formulovat své vlastní názory, právo svobodně se vyjadřovat ve všech otázkách, jež se ho týkají a s přihlédnutím k věku a úrovni vyspělosti dítěte musí být názor dítěte zohledněn.⁵⁷ Příkladem projevu takové povinnosti může být ustanovení § 100 odst. 1 občanského zákoníku, který zakotvuje tzv. „právo veta dítěte“. Pokud tedy nezletilý starší čtrnácti let, který však dosud nenabyl plné svéprávnosti,⁵⁸ zákroku do tělesné integrity vážně odporuje i přesto, že jeho zákonný zástupce se zásahem souhlasí, je možné zákrok provést pouze se souhlasem soudu. Nutností souhlasu soudu poskytuje občanský zákoník vyšší míru ochrany práva nezletilého rozhodnout o zásahu do své tělesné integrity. U osoby mladší čtrnácti let uděluje souhlas zákonný zástupce. Dosažení věku čtrnácti let však není pevnou hranicí, ze které lze vycházet. Zdravotní služby nelze poskytnout bez souhlasu nezletilého mladšího

⁵² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, občanský zákoník, § 876.

⁵³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Péče o zdraví nezletilého dítěte. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2016, roč. 6, č. 2, s. 25.

⁵⁴ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů, § 38 odst. 5.

⁵⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 104.

⁵⁶ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny. Úmluva o biomedicině, čl. 6 odst. 2.

⁵⁷ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. o Úmluvě o právech dítěte, čl. 12.

⁵⁸ Plné svéprávnosti lze dle občanského zákoníku nabýt dosažením zletilosti, uzavřením manželství nebo priznáním svéprávnosti.

čtrnácti let, pokud je vyslovení souhlasu přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku. Tím však není dotčena možnost poskytování zdravotních služeb bez jeho souhlasu.⁵⁹ Soudní rozhodnutí je vyžadováno také v případě, kdy naopak nesouhlasí zákonný zástupce, ačkoliv si nezletilý provedení zákroku výslovně přeje.⁶⁰ Jako zákonný zástupce je zde vnímán nositel rodičovské odpovědnosti, který může práva a povinnosti z ní vyplývající vykonávat v celém rozsahu.

V každém případě, i kdyby nezletilý nebyl schopen udělit se zákrokem souhlas, musí být zjištěn alespoň jeho názor, avšak opět s přihlédnutím k jeho rozumové a volní vyspělosti. Rodiče mají vůči dítěti v tomto ohledu dokonce informační povinnost. Nezletilému musí být dán prostor vytvořit si na základě poskytnutých potřebných informací vlastní náhled na danou situaci ještě před tím, než jeho rodiče (nebo ti, kdo jsou oprávněni rozhodnout) učiní konečné rozhodnutí. Tomuto mínění nezletilého musí být věnována patřičná pozornost a rodiče ho při rozhodování musí vzít v úvahu s tím, že může jít o faktor, který může převážít nad samotným udělením souhlasu zákonným zástupcem, neboť jeho význam se zvyšuje přímo úměrně s věkem a stupněm rozumové a volní vyspělosti dítěte.⁶¹ Podle aktuální právní úpravy zákona o poskytování zdravotních služeb se názor nezletilého však nemusí zaznamenávat do zdravotnické dokumentace.⁶² Informační povinnost rodičů vůči dítěti však není dána, „*není-li dítě schopno sdělení náležitě přijmout nebo není schopno vytvořit si vlastní názor nebo není schopno tento názor rodičům sdělit.*“⁶³

Lékař má povinnost poskytnout zákonnému zástupci veškeré informace o zamýšlených úkonech a vyšetřeních, které jsou nutné k udělení souhlasu se zákrokem. V právním řádu však není stanovena povinnost umožnit zákonnému zástupci osobní účast na vyšetřeních jakožto doprovodu.⁶⁴

Jak bylo zmíněno výše, informovaný souhlas může udělit sám nezletilý. Každá situace musí však být posuzována individuálně, protože je nutné zohlednit, zda je udělení souhlasu přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající věku dítěte. Ustanovení § 95 zákona

⁵⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 104.

⁶⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 100 odst. 2.

⁶¹ Zákon č. 372/2011 Sb., o poskytování zdravotních služeb, ve znění pozdějších předpisů, § 35 odst. 1. Obdobně i Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny. Úmluva o biomedicině, čl. 6 odst. 2.

⁶² Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů, § 35 odst. 1.

⁶³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 103.

⁶⁴ DOLEŽAL, Adam, DOLEŽAL, Tomáš. Problematika rodičovských oprávnění při léčbě nezletilého pacienta. *Zdravotnictví a právo*, 2006, roč. X, č. 3, s. 10.

občanského zákoníku umožňuje nezletilému, který nenabyl plné svéprávnosti dát souhlas v rozsahu své rozumové a volní vyspělosti, tedy může dát souhlas pouze s obvyklým zákrokem, který nezanechá trvalé nebo závažné následky (například léčba chřipky, úkony spojené s preventivní zdravotní prohlídkou). Argumentem a contrario lze tedy dojít k závěru, že nezletilý, který není plně svéprávný, nemůže dát souhlas k zákroku zanechávajícím trvalé nebo závažné následky (zejména invazivní výkony s významnými riziky či důsledky⁶⁵). Důležité je také zohlednit, že v tomto případě zákonodárce nehledí na vyspělost konkrétního jedince dávajícího souhlas, ale rozumová a volní vyspělost nezletilého musí být přiměřená vyspělosti nezletilých jeho věku. Podle mého názoru tak jde o jistou objektivizaci tohoto subjektivního kritéria. Pokud bude mít lékař pochybnosti o vyspělosti dítěte, doporučuji vyžádat si i souhlas zákonného zástupce. Podle doc. JUDr. Doležala je možné i řešení, kdy *„zákonní zástupci staršího dítěte mohou u poskytovatele zdravotních služeb prohlásit, že k běžnému poskytování lékařské péče může nezletilý poskytovat souhlas sám. Prohlášení je vhodné mít v písemné formě a přiložit do zdravotnické dokumentace, nemá však formu informovaného souhlasu.“*⁶⁶

2.1.1.3 Konflikt vzniklý mezi rodičem a lékařem

V případech, kdy je předmětem sporu zdraví dítěte, může vyvstat i konflikt mezi rodiči a poskytovatelem zdravotních služeb. Otázkou práv rodičů, kteří odmítají léčbu nezletilého dítěte, se zabýval i Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/03. V projednávaném případě, kde byla řešena možná kolize práv a zájmů dítěte s právy a zájmy jeho rodičů, dítě trpělo vysoce zhoubným nádorovým onemocněním, které by bez příslušné lékařské péče aplikací krevních derivátů vedlo ke smrti pacienta. Ačkoli byl ohrožen život dětského pacienta, nešlo o neodkladný zákrok. Rodiče byli o zdravotním stavu svého potomka informováni, souhlasili s léčbou, avšak v okamžiku, kdy bylo nutné aplikovat krevní transfuzi, trvali s odkazem na své náboženské přesvědčení na pouhém zmírňování bolesti pomocí tisíců léků. Dítěti tak byl z podnětu nemocnice rozhodnutím soudu jmenován opatrovník, neboť odmítáním léčby, která nemá jinou alternativní formu, ohrožují rodiče život svého dítěte a odnímají mu naději na možné vyléčení. Toto rozhodnutí krajský soud potvrdil. Rodiče však v ústavní stížnosti namítali zásah do práva deklarováného čl. 6 odst. 2 Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských

⁶⁵ DOLEŽAL, Adam, DOLEŽAL, Tomáš. *Praktické dopady nového občanského zákoníku na provozování lékařské praxe* [online]. Zdravotnické právo a bioetika, 28. května 2014 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://zdravotnickepravo.info/wp-content/uploads/2014/05/Praktick%C3%A9-dopady-NOZ-na-provozov%C3%A1n%C3%AD-1%C3%A9ka%C5%99sk%C3%A9-praxe publikace final.pdf>>.

⁶⁶ Tamtéž.

práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, Úmluvy o biomedicíně zejména tím, že „*kdykoliv rodiče vysloví v případě léčby svého smrtelně nemocného dítěte v souladu s vědeckými poznatky jiný názor než jeho ošetřující lékař, stane se to důvodem k omezení jejich rodičovských práv předběžným opatřením, aniž by jakýkoli nezávislý orgán zkoumal, zda existují v souladu s názorem rodičů dítěte v oblasti medicíny de lege artis alternativní možnosti se srovnatelnou nadějí na úspěch léčby.*“⁶⁷

Ústavní soud dospěl k závěru, že smyslem práva zákonného zástupce dítěte udělit souhlas k zákroku je ochrana nezletilých pacientů, na kterých je prováděn lékařský zákrok, před zneužitím biologie a medicíny. Ochrana zdraví a života dítěte je důvodem pro zásah do rodičovských práv, neboť jde o hodnotu, jejíž ochrana je v systému základních práv a svobod jednoznačně prioritní.⁶⁸ Ústavní stížnost tak byla zamítnuta. Doc. JUDr. Tomáš Doležal, Ph. D., LL. M. se k tomuto tématu v jedné ze svých prací domnívá, „*jak v případě, kdy zákonný zástupce odmítá udělit svolení k lékařskému zákroku, který je nezbytný pro prospěch zdraví dítěte, ale nejedná se o zákrok neodkladný, tak v případě, kdy zákonný zástupce odmítá udělit svolení k neodkladnému lékařskému zákroku, který je nezbytný pro prospěch zdraví dítěte, lze při splnění určitých podmínek lékařský zákrok provést i bez svolení zákonného zástupce.*“⁶⁹ S tímto nelze jinak než souhlasit. Obdobný závěr sdílí i Evropský soud pro lidská práva, podle kterého nelze připustit, aby rodiče přijímali opatření, která jsou škodlivá pro zdraví nebo rozvoj jejich dítěte.⁷⁰

2.1.2 Shrnutí

Jak bylo naznačeno výše, pro lékaře může být značně nepřehledné, kdo je oprávněn za nezletilého udělit souhlas k výkonu péče o jeho zdraví. Avšak i v případě, kdy lze jednoznačně identifikovat osobu, která má právo rozhodnout, mohou vyvstat názorové neshody, zda péči poskytnout. Konflikt tak může nastat mezi samotnými rodiči nezletilého, ať již sezdanými, nesezdanými či žijícími odděleně, také může nastat názorová neshoda mezi rodiči a lékařem a konečně i mezi rodičem a samotným nezletilým, o jehož zdraví se jedná. Zákon, ačkoli v široké míře počítá s dohodou rodičů, přináší několik možností řešení takových rozepří, ať už pomocí zákonných domněnek, či nutnosti posouzení věci nezávislým

⁶⁷ nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/03

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ DOLEŽAL, Tomáš. Provedení lékařského zákroku při odepření svolení zákonným zástupcem. *Zdravotnictví a právo*, 2005, roč. IX, č. 12 s. 5.

⁷⁰ rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 8. 1996 ve věci Johansen v. Norway, stížnost č. 17383/90

soudem. V okamžicích, kdy hrozí nebezpečí z prodlení, zákon umožňuje udělit souhlas pouze jedním z rodičů, nebo dokonce může rozhodnout sám lékař.

Vždy je však nutné pamatovat, že je nezbytné postupovat v zájmu dítěte a v jeho prospěch. I když lékař potřebný souhlas s péčí získá, „*ve skutečnosti je vlastně povinností lékaře chránit pacienta proti rozhodnutím učiněným osobou nebo orgány, od nichž je souhlas vyžadován, pokud tato rozhodnutí nejsou v zájmu pacienta. V tomto směru by měl vnitrostátní zákon pamatovat na náležité opravné postupy.*“⁷¹ Nezapomínejme však také, že dítě není pouze předmětem sporu, ale má právo samo o sobě rozhodovat.

2.2 Vzdělání dítěte

Jednou z dalších významných záležitostí v životě dítěte zakotvené v demonstrativním výčtu ustanovení § 877 odst. 2 občanského zákoníku, na kterých se musí rodiče v rámci rodičovské odpovědnosti (nebo ti, kdo rodičovskou odpovědnost vykonávají) dohodnout, je volba vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte.⁷² Rodiče rozhodují o výběru školy, na jednotlivé školy podávají jménem dítěte přihlášky a zastupují nezletilého ve správních řízeních vedených podle zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „školský zákon“).

Ačkoli mají rodiče právo poskytnout svému dítěti vzdělání a výchovu v souladu se svým náboženským či filosofickým přesvědčením,⁷³ mají ze zákona povinnost zajistit dítěti absolvování povinné školní docházky. Neplnění takové povinnosti může být sankcionováno dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí uložením výchovných opatření,⁷⁴ dokonce se tímto jednáním mohou dopustit trestného činu ohrožování výchovy dítěte podle ustanovení § 201 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Dle doslovného znění ustanovení § 36 odst. 4 školského zákona má povinnost zapsat dítě k povinné školní docházce jeho zákonný zástupce, přičemž za zákonného zástupce se pro účely školského zákona považuje osoba, která je v souladu se zákonem nebo rozhodnutím soudu oprávněna jednat za dítě nebo nezletilého žáka.⁷⁵ Zákonodárce zde užívá pojmu „zákonný zástupce“ pouze v jednotném čísle, avšak je třeba vycházet z toho, že konkrétní dítě má zpravidla dva zákonné zástupce (rodiče), kteří se musí dohodnout. Stejný problém nastává

⁷¹ DOLEŽAL, Tomáš. Provedení lékařského zákroku při odepření svolení zákonným zástupcem. *Zdravotnictví a právo*, 2005, roč. IX, č. 12, s. 3.

⁷² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 877 odst. 2.

⁷³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, dodatkový protokol, čl. 2.

⁷⁴ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Zajištění vzdělání jako právo a povinnost rodičů. *Právo a rodina*, 2016, roč. 18, č. 8, s. 1.

⁷⁵ Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů, § 183 odst. 7.

v případě, že jeden z rodičů dítě přehlašuje na jinou školu, typicky v případě změny bydliště nezletilého. Výklad ustanovení § 49 odst. 1 školského zákona, podle něhož je dostačující žádost podaná jedním zákonným zástupcem, nesmí vést k tomu, že jeden z rodičů tak učiní bez vědomí a souhlasu druhého z nich. Souhlas obou rodičů je totiž nutný jak v případě změny školy, tak u změny jeho bydliště, protože obě záležitosti spadají do demonstrativního výčtu dle ustanovení § 877 odst. 2 občanského zákoníku a jsou tak považovány za významné.

Zákonný zástupce má povinnost přihlásit své dítě k povinné školní docházce v období od 1. dubna do 30. dubna kalendářního roku, ve kterém ji má nutně zahájit.⁷⁶ K úplnosti přihlášky plně postačuje, že žádost o přijetí podá a podepíše jeden rodič. Taková přihláška má účinky jako přihláška podepsaná oběma rodiči (případně zákonnými zástupci), pokud je ředitel příslušné školy v dobré víře, že rodiče se na výběru školy dohodli. Pokud však ředitel školy bude mít důvodnou pochybnost, že se rodiče neshodli, nebo odlišný názor druhého rodiče skutečně zná, pak se další postup liší podle toho, v jakém okamžiku rozpor vyjde najevo.

V případě, že každý z rodičů zapíše dítě do jiné školy, je nutné rozlišovat, zda „pluralita škol“ vyplyne již před samotným zápisem do školy, nebo až poté, co je nezletilý pravomocně přijat do více základních škol. *„Nedohodnou-li se rodiče na tom, do jaké základní školy nastoupí jejich dítě, měl by ten z rodičů, který navrhuje zapsat dítě do spádové základní školy (tj. školy, v jejímž správním obvodu má dítě trvalý pobyt), podat k soudu návrh na nahrazení souhlasu druhého rodiče s podáním přihlášky k zápisu do základní školy s takovým časovým předstihem, aby v době zápisu do první třídy základní školy bylo k dispozici soudní rozhodnutí, které by souhlas nesouhlasícího rodiče s podáním přihlášky nahradilo.“*⁷⁷ Pokud však již dítě bylo přijato ve dvou základních školách, není možné, aby soud vydal rozhodnutí o nahrazení souhlasu jednoho z rodičů s přihláškou. Soud v této fázi musí výslovně rozhodnout, ve které škole nezletilý k povinné školní docházce nastoupí,⁷⁸ avšak soud nerozhoduje, ve které ze škol bude nezletilý přijat (otázka přijetí je řešena v samostatném správním řízení). Rodiče si však ani v jednom z případů neuvědomují, že soudy v těchto případech nevydávají rozhodnutí v řádu dnů nebo týdnů. Často se tak může v praxi stát, že ještě v době, kdy je zahájena školní výuka, není jasné, jakou školu bude dítě nadále navštěvovat. Řešením podle ustálené soudní judikatury je automatický nástup dítěte ke školní docházce ve spádové škole, pokud do začátku příslušného školního roku nebylo

⁷⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů, § 36 odst. 4.

⁷⁷ rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 18. dubna 2013, sp. zn. 28 Co 158/2013

⁷⁸ Tamtéž.

vydáno předběžné opatření nebo jiné rozhodnutí.⁷⁹ V praxi často podává druhý rodič proti rozhodnutí o přijetí dítěte do školy odvolání. Toto však není postup v souladu se zákonem, neboť podané odvolání je nepřípustné ze dvou důvodů - účastníkem řízení je dítě,⁸⁰ nikoli rodič (ten ho pouze zastupuje), a dále, že rozhodnutím bylo žádosti účastníka vyhověno a tímto rozhodnutím mu nebyla způsobena újma.⁸¹

Přihlášku ke studiu na střední škole podává za nezletilého uchazeče jeho zákonný zástupce. Zastávám názor, že u takové volby by mělo být rozhodující mínění dítěte, neboť jde o jeho budoucnost, a navíc je mnohem více vyspělý a schopný učinit takové rozhodnutí než v případě volby školy základní. Určitou pojistkou, jak chce zákonodárce docílit toho, aby byla mezi zástupci a nezletilým dosažena shoda, je to, že na přihlášce ke studiu musí být podpis zákonných zástupců i projevení souhlasu nezletilého. Proto je jednou z náležitostí přihlášky souhlas nezletilého uchazeče s jejím podáním, bez něho by byla přihláška nekompletní.⁸² Na druhou stranu nebude přihláška úplná i v případě, pokud ji chce podat samo nezletilé dítě, ačkoli zákonní zástupci nesouhlasí, a jejich podpis tak bude na přihlášce logicky chybět.⁸³ Pokud je uchazeči o středoškolské vzdělání uložena ústavní nebo ochranná výchova, může jeho přihlášku v nezbytných případech podat ředitel příslušného školského zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Ředitel zařízení má však o tomto bezodkladnou informační povinnost vůči zákonným zástupcům uchazeče.⁸⁴

Školský zákon však neposkytuje návod k řešení v případě neshody rodičů. Tyto mohou nastat již při prvotním výběru základní školy, případně střední školy, či při změně školy (ať už z důvodu přestěhování dítěte nebo projevení jeho talentu, tak z důvodu, že dosavadní škola poskytuje vzdělání pouze do určitého stupně). Pro případ, že se rodiče na výběru školy nedohodnou, ustanovení § 877 odst. 2 občanského zákoníku výslovně zakotvuje právo rodiče podat návrh, aby v dané věci rozhodl soud.

⁷⁹ FIALA, Jan. *Přijetí dítěte do školy a spory rodičů* [online]. epravo.cz, 19. června 2017 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/prijeti-ditete-do-skoly-a-spory-rodicu-105973.html>>.

⁸⁰ rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. března 2016, sp. zn. 4 As 280/2015

⁸¹ rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích ze dne 12. srpna 2015, sp. zn. 52 A 81/2015

⁸² Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů, § 60a odst. 1.

⁸³ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Vzdělání dítěte* [online]. Bulletin advokacie, 17. 5. 2017, [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/vzdelani-ditete>>.

⁸⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů, § 60a odst. 1.

2.2.1 Názor a zájem dítěte

Obecně jsou rodiče v otázce volby vzdělání dítěte povinni zohlednit názor, schopnosti a nadání konkrétního dítěte,⁸⁵ samozřejmě s ohledem na jeho rozumovou a volní vyspělost. To se však podle mého osobního názoru v praxi často neděje. Rodiče by měli odložit své partnerské či porozvodové (nebo porozchodové) neshody a respektovat nejlepší zájem svého dítěte. V některých případech se rodiče prostřednictvím svého potomka snaží naplnit své vlastní sny a touhy bez ohledu na to, co chce dítě samotné a jaké jsou jeho představy. Rodiče se tedy musí snažit o vytvoření prostředí, které bude do budoucna nejlepší hlavně pro dítě, nikoli pro ně samotné. I Ústavní soud ČR v minulosti několikrát ve svých rozhodnutích judikoval, že základním vodítkem k nalezení řešení v nejlepším zájmu dítěte je respektování jeho vlastního názoru.⁸⁶ Dítě má právo účastnit se jednání a vyjadřovat se k věci i tehdy, pokud mu je k hájení jeho zájmů ustanoven opatrovník. Mohou však nastat i situace, kdy je v zájmu dítěte jeho názor nezjišťovat, avšak takový postup musí být ze strany soudu náležitě odůvodněn (například, pokud zjištění názoru není fakticky možné nebo je dítě příliš útlého věku).⁸⁷ Taktéž Ústavní soud ČR opakovaně vyslovil, že *„je bezpochyby i sedmileté dítě schopno vyjádřit svůj názor, zda se mu ve škole líbí, jaké tam má kamarády, jestli má kamarády i ve druhé škole, se kterými se již nyní případně připravuje na výuku, jestli by mu změna vadila, či by se naopak na změnu těšilo apod.“*⁸⁸ Avšak i když je dítě vyspělé natolik, aby vyjádřilo svůj názor, přesto může být i nadále pod psychickým tlakem, protože si uvědomí, že výběrem jedné ze škol si vybírá i jednoho z rodičů, a druhého z nich citově raní.

2.2.2 Vzdělání dítěte při střídavé péči

Podle mého názoru největší problémy se vzděláním dítěte vznikají v situacích, kdy je dítě svěřeno do střídavé péče. Ovšem ne každá střídavá péče musí být pro dítě nutně nevhodná, zejména v případě, že rodiče žijí ve stejném městě, dítě může navštěvovat jednu školu a rodiče berou ohledy na zájem a potřeby svého dítěte. Ačkoli konstantní judikatura Ústavního soudu připouští i střídavou péči rodičů žijících od sebe desítky kilometrů, osobně si myslím, že taková péče, kdy je dítě nuceno střídat domovy i školy (pokud se rodiče nedohodnou, že dítě bude do školy dojíždět z domova každého z nich), a dítě tudíž žije neustále na cestách, rozhodně není v jeho zájmu. Naopak pro něj může představovat nepřiměřenou zátěž. Pro dítě, zejména v nižším věku, není vhodné, aby bylo nuceno neustále

⁸⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 880 odst. 2.

⁸⁶ náleží Ústavního soudu ze dne 18. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1708/14

⁸⁷ náleží Ústavního soudu ze dne 10. dubna 2018, sp. zn. IV. ÚS 827/18

⁸⁸ Tamtéž.

si doplňovat chybějící látku, měnit styl výuky i jednotlivé učitele, přizpůsobovat se přístupům ve výuce i hodnocení. V takovém případě dítěti také hrozí, že se nezačlení do žádného ze školních kolektivů, který navštěvuje, dokonce se může stát i obětí šikany. I samotný Ústavní soud si uvědomuje závažné důsledky střídání škol při střídavé péči⁸⁹ a „konstatoval, že i za situace, kdy jsou obecně splněna kritéria u obou rodičů ve zhruba stejné míře, mohou nastat specifické okolnosti týkající se konkrétního dítěte, které brání jeho svěření do střídavé péče, neboť střídavá péče by nebyla v souladu s nejlepším zájmem dítěte.“⁹⁰

V případech, že dítě opravdu navštěvuje dvě školy, musí být určeno, která z nich bude tzv. kmenová škola, tedy hlavní škola odpovědná za vzdělání a hodnocení dítěte, která žákovi vydává vysvědčení.⁹¹ Obě školská zařízení, respektive jejich ředitelé, se musí dohodnout na pravidlech spolupráce. Obecně je kmenovou školou ta základní škola, ve které nezletilý zahájil vzdělání dříve, pokud se rodiče nedohodli jinak, nebo nebyla určena soudem. Pro předejití dalším možným konfliktům by bylo vhodné, aby soud určil kmenovou školu již v samotném rozsudku o střídavé péči. Kmenová škola může být soudem vybrána na základě délky intervalu střídání. Je vhodné, aby kmenovou školou byla ta, ve které dítě stráví delší ucelený časový interval vhodný k hodnocení celého jeho studia.⁹²

Jako řešení konfliktu rodičů ohledně základní školy, do které nezletilé dítě nastoupí, není podle mého názoru vhodné užívat institut dodatečného odkladu školní docházky dítěte. Školský zákon stanoví, že odložit začátek povinné školní docházky o jeden rok je možné na základě písemné žádosti zákonného zástupce dítěte za předpokladu, že dítě není přiměřeně tělesně nebo duševně vyspělé. Žádost musí být navíc podložena posouzením příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře nebo klinického psychologa.⁹³ S odkladem navíc musí v konfliktu zájmů souhlasit oba rodiče.⁹⁴ Ústavní soud v takovém případě shledal porušení zájmů nezletilých dětí a vyslovil, že důvodem pro akceptaci dodatečného odkladu povinné školní docházky není to, že se rodiče nedohodli na výběru

⁸⁹ náleží Ústavního soudu ze dne 24. června 2016, sp. zn. II. ÚS 169/16

⁹⁰ ROGALEWICZOVÁ, Romana. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 96.

⁹¹ TRÁVNÍČEK, Milan. *Kmenová škola při střídavé výchově* [online]. epravo.cz, 17. května 2013 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/kmenova-skola-pri-stridave-vychove-91038.html>>.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů, § 37 odst. 1.

⁹⁴ LICHOVNÍK, Tomáš. *Právo dítěte na vzdělání versus „válka“ rodičů* [online]. epravo.cz, 5. února 2018 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-ditete-na-vzdelani-versus-valka-rodicu-106995.html>>.

školy, a ani soudy nedokázaly včas vydat rozhodnutí o úpravě poměrů dítěte tak, aby se mohlo vzdělávat na základní škole a zahájit školní docházku v řádném termínu.⁹⁵

Jaká jsou tedy jiná řešení? Pokud rodiče budou nadále trvat na stávajícím uspořádání rodinných poměrů a dodržování stanovené střídavé péče, dítě bude pravidelně střídát školní prostředí. Jiným řešením, z mého pohledu vhodnějším, je, že „*obecné soudy by měly zvážit, zda namísto řízení o nahrazení souhlasu otce nebo matky s dodatečným odkladem školní docházky, by celou situaci nevyřešila zatímní úprava výlučné péče jednoho z rodičů s široce upraveným stykem druhého rodiče. Nezletilé dítě by tak mohlo řádně dokončit první ročník v jedné základní škole, získat potřebnou jistotu a pevné zázemí do svého života.*“⁹⁶

Nezletilému dítěti nesmí být upíráno jeho základní ústavní právo - právo na vzdělání. Proto není přijatelné, aby z důvodu neshody svých rodičů školní docházku vůbec nezahájilo, nebo ji bylo nuceno zbytečně odkládat. Z toho důvodu lze souhlasit s názorem JUDr. Ing. Romany Rogalewiczové, že v konfliktních situacích by měl nezletilý nastoupit do tzv. spádové školy, pokud bylo dítě do této školy přihlášeno alespoň jedním z rodičů.⁹⁷

2.3 Náboženské vyznání dítěte

Do výčtu významných záležitostí dítěte, o nichž se musí rodiče dohodnout, lze zařadit i otázku náboženského vyznání nezletilého, i když v zákoně výslovně zmíněna není. Český právní řád nezletilým zaručuje právo na svobodu náboženského vyznání, ale také právo být bez vyznání. „*Zákonní zástupci nezletilých dětí mohou výkon tohoto práva usměrňovat způsobem odpovídajícím rozvíjejícím se schopnostem nezletilých dětí.*“⁹⁸ Pokud se v této otázce neshodnou, je namístě požádat o rozhodnutí soud. Dítě však nesmí být nuceno vstoupit nebo vystoupit z církve, nelze si vynucovat ani jeho účast na náboženských úkonech.

Rodičovské konflikty ohledně náboženské víry často vznikají v případech, kdy rodiče praktikují různá náboženství a nemohou se shodnout, která náboženská komunita je pro děti vhodná. Příkladem řešení takového konfliktu může být rozhodnutí německého Oberlandesgericht Hamm ze dne 24. června 2014, sp. zn. Ref. 12 UF 53/14, které se zabývalo vyřešením sporu rodičů rozdílného náboženského vyznání v otázce křtu jejich osmiletého dítěte. Tamní soud judikoval, že při rozhodování o náboženské příslušnosti je prioritou zájem dítěte. Pokud tedy není možné prokázat, že křest odpovídá nejlepšímu zájmu dítěte, pak sama

⁹⁵ náleží Ústavního soudu ze dne 9. ledna 2018, sp. zn. IV. ÚS 3749/17

⁹⁶ náleží Ústavního soudu ze dne 9. ledna 2018, sp. zn. IV. ÚS 3749/17

⁹⁷ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Vzdělání dítěte* [online]. Bulletin advokacie, 17. 5. 2017, [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/vzdelani-ditete>>.

⁹⁸ Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích, ve znění pozdějších předpisů, § 2 odst. 2.

touha dítěte nechat se pokřtít není nejdůležitější. Dítě může i bez pokřtění nadále navštěvovat bohoslužby, získávat náboženské vzdělání. Nehrozí mu tak vyloučení z komunity, do které se již zařadilo. V případě, že je dítě starší 14 let, mělo by se samo rozhodnout o tom, do jaké náboženské obce vstoupí.⁹⁹

Český právní řád nestanoví věkovou hranici dítěte pro prohlášení o přistoupení k víře. Vzhledem k závažnosti takového rozhodnutí se domnívám, že otázka náboženského vyznání by měla být s dítětem řešena až v období, kdy je způsobilý tomu sám porozumět a sám se rozhodnout, jaké náboženské přesvědčení pro sebe zvolí, případně zůstat bez vyznání. V současné době není zvláštností, že k víře přistoupí již dospělý člověk.

⁹⁹ rozhodnutí Oberlandesgericht Hamm ze dne 24. června 2014, sp. zn. Ref. 12 UF 53/14

3 Řešení rodičovských konfliktů

Preambule Úmluvy o právech dítěte, kterou je Česká republika vázána od 1. ledna 1993, klade důraz na to, že „*dítě musí vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění a pro jeho tělesnou a duševní nezralost zavazuje smluvní státy garantovat dítěti zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením a po něm.*“¹⁰⁰ Občanský zákoník tak v široké míře případů předpokládá dohodu mezi rodiči.

Rodičovské konflikty mohou vznikat jako jednorázové spory, ale často může jít o opakované neshody, jejichž intenzita se s každým novým rozporem stupňuje. Často se v případě rodičovských konfliktů může zdát, že rodiče mají rozdílné názory jen z toho důvodu, že nechtějí souhlasit s druhým z nich, a v podstatě jen soupeří o to, kdo svůj názor dokáže prosadit.¹⁰¹ Podle mého názoru rodiče častokrát zapomínají usilovat o dosažení řešení, které je pro konkrétní dítě nejlepší. Naopak do konfliktu promítají své osobní problémy a bezdůvodně na sebe útočí, což má neblahý vliv na jejich vzájemný vztah i na vztah k dítěti. Je důležité si také uvědomit, že pokud rodič odmítá nalezení kompromisního řešení v záležitosti dítěte jen z toho důvodu, aby pokořil druhého rodiče, takové jednání zároveň něco vypovídá o jeho dispozicích k výchově dítěte. Jaký příklad si pak může dítě z takových situací odnést do svého budoucího života?

3.1 Soudní řešení

Jak bylo zmíněno v předchozích kapitolách, v případě, že se rodiče nemohou na řešení záležitosti dítěte shodnout, může jeden z rodičů podat soudu návrh na nahrazení souhlasu druhého z nich. Samozřejmě není prakticky proveditelné, aby soud rozhodoval o každém sporu mezi rodiči, ale řízení ve věcech péče soudu o nezletilé dle ustanovení § 466 písm. j) zákona o zvláštních řízeních soudních bude probíhat pouze o záležitostech pro dítě významných.

V tomto typu řízení je kladen velký důraz na dodržování zásady rychlosti řízení, ačkoliv zákon výslovně neuvádí žádnou lhůtu, ve které má být rozhodnutí vydáno. Je však nutné pamatovat na to, že otálení s rozhodnutím může mít vážné negativní a neodstranitelné

¹⁰⁰ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. o Úmluvě o právech dítěte, preambule.

¹⁰¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Vzdělání dítěte* [online]. Bulletin advokacie, 17. 5. 2017, [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/vzdelani-ditete>>.

dopady na život dítěte. Jakmile je takové řízení jednou zahájeno, soud vede jeden spis, a to až do okamžiku nabytí plné svéprávnosti nezletilého.¹⁰²

Věcně a místně příslušným soudem je v tomto případě okresní soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo z rozhodnutí soudu své bydliště.¹⁰³ Podpůrným kritériem pro určení místní příslušnosti, ke kterému se přihlíží až v případě, že není možné určit příslušný soud podle prvního kritéria, nebo takový soud nemůže včas zakročit, je místo, kde se nezletilý zdržuje.¹⁰⁴ Jakmile je to možné, soud, který ve věci zakročil, je povinen věc postoupit místně příslušnému soudu.

Tento typ řízení je možné zahájit pouze na návrh oprávněné osoby, kterou je zákonný zástupce dítěte (typicky rodič). Nezletilé dítě je pak účastníkem řízení. Aby byly důsledně hájeny jeho zájmy, musí být zastoupeno opatrovníkem, kterým je zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí.¹⁰⁵ Z důvodu možného střetu zájmů nemůže být nezletilý v tomto řízení zastoupen svým zákonným zástupcem, protože každý z rodičů chce, aby bylo ve věci rozhodnuto podle názoru jeho samotného, což nemusí vždy být v souladu se zájmem dítěte.

Dalším důležitým atributem tohoto typu řízení je zjištění názoru dítěte pomocí výslechu. Soud může nezletilého vyslechnout jak v průběhu řízení, které je povinen nařídit,¹⁰⁶ tak také bez přítomnosti dalších osob, což může být pro dítě často mnohem méně stresující. Pokud to považuje soudce za vhodné, může také svolat tzv. jiný soudní rok, v rámci kterého zjistí názor obou stran sporu při neformálním setkání. Jiný soudní rok se totiž může konat mimo soudní budovu nebo mimo obvyklou úřední dobu soudu,¹⁰⁷ což může být pro účastníky řízení příjemnější. Vyloučeny však nejsou ani případy setkání v kanceláři soudce, a to i bez účasti právních zástupců.

I když jde o soudní řízení a soud je ten, kdo bude v dané věci rozhodovat, přesto má soudce zákonný úkol vést rodiče k nalezení smírného řešení. Zastávám názor, že je mnohem přínosnější a efektivnější, pokud se rodiče i v řízení před soudem dohodnou, neboť je nutné rodiče naučit jednotlivé konflikty řešit, aby příští spor nemusel znovu dospět až před soud. Proto může soud rodičům uložit účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání či rodinné terapii, a to v délce až tří měsíců. Soud také může nařídit setkání s odborníkem

¹⁰² ŠMÍD, Ondřej. In ŠÍNOVÁ, Renáta. PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 229.

¹⁰³ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, § 4 odst. 2.

¹⁰⁴ Tamtéž, § 467 odst. 2.

¹⁰⁵ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, § 469 odst. 1.

¹⁰⁶ Tamtéž, § 19.

¹⁰⁷ Tamtéž, § 18 odst. 2.

v oboru pedopsychologie.¹⁰⁸ „*Imperativ nejlepšího zájmu dítěte zakotvený v Úmluvě o právech dítěte na druhou stranu dává soudci právo nerespektovat dohodu rodičů, pokud má za to, že je v rozporu s nejlepším zájmem dítěte.*“¹⁰⁹

Soud vydává meritorní rozhodnutí formou rozsudku, proti kterému lze podat odvolání, avšak podání dovolání zákon nepřipouští.¹¹⁰ S nabytím plné svéprávnosti dotyčného dítěte odpadá předmět řízení a soud tak řízení zastaví.

3.2 Alternativní způsoby řešení

Rodinné vztahy považují za natolik specifické, že pokud dojde k jejich narušení sporem, může soudní řešení celé věci spíše uškodit a konflikt ještě více prohloubit. Rozhodnutí, kterému se musí rodiče podřídit, jen stěží pomůže uklidnit a narovnat poměry v rodině. Často je skutečný problém ukryt hlouběji a pokud se rodiče nenaučí spolupracovat, bude trpět hlavně dítě (ať už zletilé či nezletilé). Zřídka mají rodičovské konflikty jednoduché a přímočaré řešení.

Není možné spoléhat na to, že právní systém vyřeší všechny rodinné spory. Na narušených vztazích je nutno pracovat, nikoli na ně aplikovat právní předpisy.¹¹¹ Ačkoli se stát snaží přinášet další možnosti řešení, jak zajistit dobré vztahy a komunikaci mezi rodiči, to, zda bude spor vyřešen, vždy záleží na postoji rodičů. Dokud si rodiče neuvědomí, že existuje problém, nemůže jim stát efektivně pomoci. Kromě soudního řešení sporu, který by podle mého názoru měl být až posledním východiskem vzniklé situace, lze aplikovat prvky mediace, terapeutická sezení, tak také tzv. cochemskou praxi.

Všechny tyto alternativy mají stejný základní princip - zájem dítěte. A to si musí uvědomit i rozhádaní rodiče; nejde o ně, ale o jejich společné dítě. „*Zde by bylo řešením (po vzoru německé praxe) posílit nabídku, podporu a dostupnost a odborného poradenství. Informovat rodiče o tom, že v případě jakýchkoli problémů se mohou obrátit na orgán sociálně-právní ochrany dětí, který jim buď poskytne potřebné informace, nebo pomůže odbornou pomoc najít a zprostředkovat. Je důležité, aby rodiče byli dobře informováni o nabízených alternativách řešení svého konfliktu, ale současně aby jim byl zdůrazňován negativní dopad vyhrocené rodinné situace na dítě. Rodiče, kteří si uvědomí, co jejich*

¹⁰⁸ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, § 474.

¹⁰⁹ VAŇKOVÁ, Eva. In RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2015, s. 149.

¹¹⁰ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, § 30 odst. 1.

¹¹¹ NOVOTNÁ, Věra. Spory rodičů o děti - stále velký problém. *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 10, s. 2.

vyhrocený vztah způsobuje společnému dítěti, které konflikt mezi nimi vnímá, budou přístupnější k hledání řešení.“¹¹²

3.2.1 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Jedním z orgánů veřejné moci, které mohou kromě soudu pomoci při řešení konfliktů vzniklých v rámci rodičovské odpovědnosti, je orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“). Úloha tohoto orgánu je velmi specifická, neboť podle okolností může vykonávat činnost ve prospěch dítěte i rodičů, nebo být naopak vůči oběma skupinám subjektů orgánem s možností sankcionovat.

Hlavním smyslem sociálně-právní ochrany dětí je dbát na zájem dítěte, chránit rodičovství, rodinu a vzájemná práva rodičů a dětí.¹¹³ Při řešení rodičovského konfliktu je úkolem OSPOD radit rodičům a pomáhat jim najít řešení akceptovatelné všemi zúčastněnými, sám může poskytovat pomoc formou mediace, je prostředníkem mezi rodiči, kteří mezi sebou bojují, a v neposlední řadě má objektivně a nestranně zastupovat zájmy dítěte.¹¹⁴

OSPOD, který se snaží o obnovení narušených funkcí rodiny, může napomáhat při řešení konfliktů jak před zahájením soudního řízení, kdy poskytuje širokou preventivní a poradenskou činnost, tak i po jeho zahájení. Na OSPOD se tak může obrátit každé dítě, pokud potřebuje pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv, a to i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.¹¹⁵ Stejně tak má právo žádat o pomoc i rodič. Orgán dítěte nebo rodiče vyslechne, vysvětlí mu, jaká práva a povinnosti v dané situaci má, nastíní mu další možnosti postupu, případně zprostředkuje další poradenství odborníka nebo sepíše návrh soudu. Dalším krokem by mělo být kontaktování obou rodičů (či druhého rodiče) a zjištění jejich postoje v dané situaci, zejména, zda se mohou rodiče shodnout na řešení celé situace. Důležité je také posouzení míry ohrožení dítěte a jeho zájmů. *„Okamžik neshody rodičů je chvílí, kdy se těžiště práce s rodinou začíná přesouvat k výkonu sociálně-právní ochrany dětí, respektive od poradenství k výkonu pravomoci OSPOD, ve kterém již zasahuje přímo do práv a povinností osob.“*¹¹⁶ OSPOD tak může učinit opatření k ochraně zájmů dítěte, případně může podat soudu podnět k zahájení řízení.

¹¹² ROGALEWICZOVÁ, Romana. Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případě rozchodu a rozvodu rodičů. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 1, s. 16.

¹¹³ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 5.

¹¹⁴ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Orgán sociálně-právní ochrany dětí jako kolizní opatrovník dítěte. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 20, s. 714.

¹¹⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 8 odst. 1.

¹¹⁶ BRZOBOHATÝ, Robin, CIRBUSOVÁ, Martina. ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte. Metodické doporučení pro řešení rodičovských konfliktů nejen s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2015, s. 12.

Po zahájení soudního řízení je OSPOD zpravidla ustanovován jako opatrovník dítěte (opatrovníkem však může být i jakákoli jiná fyzická nebo právnická osoba). Jeho úkolem je vypracovat zprávu o poměrech dítěte, ze které soud zjistí nejdůležitější informace o rodině jako celku, tedy jak jednotliví členové rodiny navzájem komunikují, základní fungování rodiny, kdo s dítětem nejčastěji tráví čas, kdo vyvolává konflikty a kdo a jakým způsobem konflikty řeší.¹¹⁷

OSPOD má také oprávnění přijímat oznámení o neplnění, porušování či zneužívání práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti. Pokud se o takovém případě dozví, začne se zajímat o poměry dítěte. V rámci své činnosti může jednat s rodinou dítěte, provádět šetření v místě bydliště, škole a dalších zařízeních, má právo žádat a shromažďovat informace i z jiných zdrojů, zejména od lékaře či školy, kterou dítě navštěvuje. Za zákonem stanovených podmínek může rodičům či samotnému dítěti uložit výchovná opatření.

3.2.2 Cochemská praxe

Německý způsob řešení rodičovských konfliktů, tzv. cochemská praxe, se v soudních řízeních týkajících se nezletilých používá již od 90. let minulého století. Její podstatu lze vymezit jako „soustředěný tlak na dohodu“. Jde o soudní řízení, jehož cílem je smírné vyřešení konfliktů mezi všemi zúčastněnými osobami za pomoci odborníků, které bude všemi akceptováno a bude dlouhodobě udržitelné.¹¹⁸ Středobodem celého cochemského systému je zájem dítěte a jeho ochrana a urychlené řešení existujícího konfliktu, které znamená „především co nejvčasnější zahájení práce s rodinou, směřující k přípravě a hledání nejlepšího zájmu dítěte. Nalezení takového řešení potřebuje svůj čas a zbytečné urychlení jeho přijetí by v mnoha případech mohlo být naopak ke škodě.“¹¹⁹ Zásady systému mohou být aplikovány na řízení zahájené kteroukoli stranou na základě každé žádosti o vyřešení rodičovského konfliktu.

V tomto typu řízení je kladen důraz na vzájemnou spolupráci a kooperaci odborníků zpravidla z pěti profesí, a to soudy, advokáti, odbory péče o děti, odborné poradny a soudní znalci. Dalšími zainteresovanými subjekty mohou být mediátoři, profesionálové asistující při

¹¹⁷ BRZOBOHATÝ, Robin, CIRBUSOVÁ, Martina. ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte. Metodické doporučení pro řešení rodičovských konfliktů nejen s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2015, s. 23.

¹¹⁸ MATOUŠEK, Oldřich. Cochemská praxe - jiný způsob rozvodu. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 8, s. 19.

¹¹⁹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Interdisciplinární spolupráce při řešení rodičovských konfliktů. *Bulletin advokacie*, 2017, č. 12, s. 39.

styku rodiče a dítěte, pracovníci poraden pro rodinu aj. „*Vždy reprezentují disciplíny právní vědy, psychologie, sociální pedagogiky a sociální práce.*“¹²⁰

Tato praxe nepřináší nová pravidla a metody, ale snaží se propojit stávající mechanismy a subjekty z jednotlivých odvětví, které v řízení o záležitostech nezletilých pravidelně či nepravidelně vystupují, a směřuje k prohloubení jejich spolupráce tak, aby bylo řešení rodičovských konfliktů co možná nejefektivnější. „*Všechny profese se do určité míry stáhly z autoritativních pozic, aby uvolnily místo autonomnímu rozhodování rodičů.*“¹²¹ Každý z těchto subjektů jedná s rodiči tak, aby rodiče pochopili a soustředili se na to, že oni sami se musí dohodnout, nikoli vzájemně a vůči všem bojovat. Systém tedy nabízí možnost docílit toho, aby řešení předmětného sporu vytvořili sami rodiče (nikoli soud) a zároveň řešení nezasáhlo do práva dítěte na příznivé rodinné prostředí. Dítě je totiž v tomto rodičovském konfliktu tím, kdo neshodami mnohdy trpí nejvíce.

3.2.3 Justice vstřícná k dětem

Justice vstřícná k dětem je systém zásad, jehož cílem je zajistit, aby v soudním řízení byla dodržována veškerá práva dítěte, a zároveň, aby řízení před soudem nebylo pro dítě traumatickým zážitkem. Tyto byly přijaty jako program Rady Evropy formou pokynů Výboru ministrů Rady Evropy v roce 2010 a stávající Evropská unie je plně podporuje a napomáhá jednotlivým členským státům zlepšovat ochranu práv dítěte v jejich soudních systémech. „*Znamená to zejména justici, která je přístupná, přiměřená věku, rychlá, důsledná, přizpůsobená potřebám a právům dítěte a na jeho potřeby a práva zaměřená, dodržující práva dítěte včetně práva na řádný soudní proces, na účast v řízení a na jeho pochopení, na respektování soukromého a rodinného života a na nedotknutelnost a důstojnost.*“¹²² Členské státy Evropské unie mají tedy povinnost zajistit, aby zájem dítěte byl vždy nejdůležitějším faktorem, který musí být respektován. Na druhou stranu by tím však neměla trpět práva ostatních zúčastněných stran.

Základním právem dítěte v řízení ve věcech nezletilých, ale i obecně v rodičovských konfliktech, je právo být vyslyšeno. Nestačí pouze zapsat názory dítěte, ale výslech musí být prováděn za použití správných metod a zohlednění specifických potřeb dítěte. Proto by měly být zřízeny specializované soudy pro děti, jejichž pracovníci jsou proškoleni v práci

¹²⁰ RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě. „Cochemská praxe“ - cesty k klidnějšímu rodinnému právu* [online]. Cochem.pro, listopad 2009, [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<http://www.cochem.pro/ty-jsi-moje-dite.pdf>>.

¹²¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Cochemská praxe - jiný způsob rozvodu. Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 8, s. 20.

¹²² Rada Evropy (2010), *Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem* [online]. 17. listopadu 2010 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://rm.coe.int/16804ba0fb>>.

s nezletilými, řídí se pravidly a pokyny k tomu vytvořenými, dále by měly být častěji zařazovány mediace jako možnost nahrazení jednání před soudem. Požadavek na zkrácení délky řízení však musí být dodržen vždy.

Právní řád členského státu má vytvořit mechanismy, které mají zamezit negativním dopadům na psychiku dítěte. Jde o samotné „příjemnění“ výslechu dítěti nikoli pouze v trestním řízení, ale také v občanskoprávním odvětví, zejména zajištěním vhodných výslechových místností pro různé věkové skupiny dětí. Stát by měl také provést opatření, jež by zamezovala zbytečnému opakování výslechů, zejména zabezpečit, aby pořizované videozáznamy byly důkazem přípustným v řízení před soudem.

K důslednému hájení zájmů dítěte v soudním řízení je nutné také zajištění ochrany soukromí a záruka poskytování bezplatné právní pomoci, včetně snadného přístupu dětí k právnímu zastoupení. Opět musí být k dispozici zástupci (zejména právníci) se specializací na danou problematiku. Právo na bezplatnou právní pomoci musí být zajištěno dítěti i jeho rodičům, případně i dalším osobám vykonávajícím rodičovskou odpovědnost.

V neposlední řadě musí být dítěti zajištěno právo na informace. Poskytování informací musí být přizpůsobeno věku dítěte, jeho vývoji, psychickému stavu a jeho osobní historii. *„Konkrétní informace podávané v malých, stravitelných dávkách ve všech fázích řízení mohou zmírnit úzkost dětí, které se pravděpodobně poprvé setkávají se soudním systémem, jenž jim může nahánět strach. Dobře informované děti získávají větší sebejistotu i důvěru v soudní systém.“*¹²³ Služby podpory pro náležité informování musí být dostupné dětem i jejich rodičům.

3.2.4 Mediace

Mediaci zákon charakterizuje jako *„postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody.“*¹²⁴ Lze tedy říci, že mediace řeší konflikty pomocí komunikace.

Rodinná mediace je způsob mimosoudního řešení konfliktů vyplývající z rodinných vztahů (vztahů mezi rodiči, dětmi, prarodiči atd.). S ohledem na silný emoční prvek má specifický průběh a okruh účastníků, na osobu mediátora jsou kladeny vysoké požadavky. *„Kromě znalostí z oblasti práva, psychologie, sociologie, sociální práce, příp. pedagogiky*

¹²³ *Justice vstřícná k dětem - perspektivy a zkušenosti odborníků* [online]. Justice vstřícná k dětem, 2015 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <[file:///C:/Users/Veronika/Downloads/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_cs%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Veronika/Downloads/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_cs%20(1).pdf)>.

¹²⁴ Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, ve znění pozdějších předpisů, § 2.

musí disponovat mediačními dovednostmi a zcela jistě také osobnostními předpoklady pro tuto profesi.¹²⁵ Jde o krátkodobou intenzivní pomoc rodině bez ohledu na to, zda účastníci mediace žijí společně, či nikoli. Zpravidla je zaměřená na vyřešení aktuálního konkrétního problému a dosažení dohody o něm. Může probíhat před zahájením případného soudního řízení, v jeho průběhu nebo ve fázi po výkonu rozhodnutí soudu.¹²⁶ Cílem je nalezení řešení stranami konfliktu bez nutnosti zásahu orgánu veřejné moci.

Účastníkem mediace je osoba přítomná mediačnímu jednání, tedy zejména mediátor a klienti, dále také zástupci klientů, typicky advokáti, nebo osoby poskytující odborné informace. Klienty mohou být manželé, bývalí manželé, partneři, děti a další členové rodiny nebo všichni, koho se konflikt dotýká. Úkolem mediátora je zajistit efektivní vyjednávání mezi klienty a zohledňuje zájmy všech zúčastněných včetně zájmů dítěte. Musí však zůstat nezávislým a neutrálním koordinátorem komunikace mezi klienty, respektuje názory stran konfliktu a udržuje jejich rovnost při vyjednávání, rozhoduje o formě procesu jednání a vytváří podmínky pro nalezení řešení, které bude akceptováno stranami konfliktu. „*Mediátor se pak zaměřuje na hodnocení možných důsledků (např. právních, výchovných, obchodních) daného řešení.*“¹²⁷ Mediace se mohou účastnit také instituce a osoby, které instituce zastupují, například soud, orgán sociálně-právní ochrany dětí, či státní zastupitelství.¹²⁸ Ti mohou ovlivnit proces mediace, avšak do samotného jednání nevstupují.

Podle Doporučení Rady Evropy o mediaci v rodině by mediace neměla být povinná. „*I když lze dospět k závěru, že nařízení mediace rodičům nezletilého dítěte je podle současné úpravy teoreticky možné, nelze při tom přehlížet omezení, která vyplývají z podstaty mediace jako takové.*“¹²⁹ Mediátor nesmí vnucovat stranám své návrhy na řešení problému nebo podporovat názor jednoho z klientů, protože tím by byla porušena zásada rovnosti stran, která je pro mediaci jednou z klíčových. Za obsah mediační dohody jsou odpovědní pouze klienti.¹³⁰ Osobně přijaté řešení má důležitou roli i z toho důvodu, že jej strany budou snáze respektovat. Cílem není rozhádaným rodičům uložit povinnost soudem, ale záměrem je naučit rodiče, jak být při rozhodování o záležitostech dítěte rovnocennými partnery.

¹²⁵ WESTPHALOVÁ, Lenka, HOLÁ, Lenka. Rodinná mediace, právní a sociální aspekty jejího poskytování. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 18, s. 626.

¹²⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Rodinná mediace. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 39.

¹²⁷ HOLÁ, Lenka. In HOLÁ, Lenka. WESTPHALOVÁ, Lenka. KOVÁČOVÁ, Anna a kol. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, s. 106.

¹²⁸ Tamtéž, s. 146.

¹²⁹ FRINTA, Ondřej. Povinná rodinná mediace? In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan. *Pocta Sentē Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2009, s. 169.

¹³⁰ Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, ve znění pozdějších předpisů, § 3 odst. 3.

Zastávám názor, že mediace je mnohem vhodnější a šetrnější způsob řešení rodičovského konfliktu než projednávání problému před soudem. Ten totiž rozhodne pouze jeden konkrétní konflikt, ale nezabývá se již možnými příčinami sporu. Mediace si klade za cíl stabilizovat vztahy mezi členy rodiny a nabízí komunikační prostor pro jednotlivé účastníky. „*Důležité je naučit členy rodiny o svých problémech hovořit a snažit se nalézt společná řešení.*“¹³¹

3.2.5 Rodinná terapie

Další z alternativních forem řešení rodičovských konfliktů je rodinná terapie. Jde o metodu psychoterapie, která na klienta pohlíží jako na součást určitého konkrétního rodinného systému. Ve středu pozornosti tak není pouze jednatel, ale všichni členové rodiny, což je podle mého názoru velmi důležité, protože rodinu v současné době tvoří často pouze rodiče a dítě, ale dítě a rodiče se svými novými partnery. „*V rodinné terapii se proto někdy pracuje například i s partnery dospívajících členů, s novými partnery rodičů po rozvodu předchozího manželství, se širší rodinou, s blízkými přáteli a podobně. Výjimkou nejsou ani domácí zvířata. V rámci tohoto typu terapie je také vítána přítomnost i velice malých dětí.*“¹³²

Tento terapeutický přístup se snaží pomocí změny vyřešit existující problém, který může mít dlouhodobější charakter. Cílem je vyvolat změny způsobu komunikace v rodině, případně její obnovu, a interakce mezi jednotlivými členy. Terapie musí být vedena akreditovaným psychoterapeutem se speciálním výcvikem. Je jím zpravidla psycholog, lékař, ale také speciální pedagog nebo sociální pracovník.¹³³

Rodinná terapie má některé znaky společné s rodinným poradenstvím. Poradenství je specializovaný obor psychologie a sociální práce, který je zaměřený na konkrétní cíl. Avšak na rozdíl od terapie bývá většinou krátkodobé a má širší vymezení, protože poskytuje „*psychologické, psychosociální a sociálněprávní poradenství jednotlivcům, partnerským párům, snoubencům, manželům a rodinám, které se nacházejí v náročném životním období.*“¹³⁴ V rámci rodinného poradenství může také docházet ke sjednávání mediačních dohod, zejména o výchově dětí a vzájemném uspořádání vztahů.

¹³¹ WESTPHALOVÁ, Lenka, HOLÁ, Lenka. Rodinná mediace, právní a sociální aspekty jejího poskytování. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 18, s. 620.

¹³² PRESSLEROVÁ, Pavla. *Co je rodinná terapie a rodinné poradenství* [online]. Šance dětem, 25. ledna 2016, [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-rodine/rodinna-terapie/co-je-rodinna-terapie-a-rodinne-poradenstvi.shtml>>.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž.

Závěr

Rodičovských konfliktů existuje široká škála, ale možných způsobů jejich řešení je výrazně méně. Domnívám se, že důvodem je to, že se jedná o velmi specifické spory zasahující do intimních vztahů, a jejich následky mohou být nezvratné. Rodičovské konflikty jsou tak předmětem nejen právního zkoumání, ale také zasahují do dalších vědních oborů, zejména psychologie a sociologie. Neshody rodičů jsou neutuchajícím a stále se opakujícím problémem, k jejichž řešení je možné užít metody právní i mimoprávní.

S přijetím současného občanského zákoníku došlo v rámci rodičovské odpovědnosti k jistým změnám, avšak již dnes se ukazuje, že se úprava zabývá pouze otázkami základními. Občanský zákoník ve významných záležitostech, jako jsou péče o zdraví dítěte, jeho vzdělání či náboženské smýšlení, předpokládá dohodu rodičů, či jiných osob vykonávajících rodičovskou odpovědnost (zejména osvojitelů, pěstounů, poručníků, opatrovníků). Pro případ, že dohoda není možná, jako náhradní možnost výslovně stanoví pouze rozhodnutí soudu. Přestože stát poskytuje záruky a činí opatření, jak zmírnit možná psychická traumata dětí i rodičů ze soudních řízení, a to aplikací cochemské praxe nebo využití principů justice vstřícné k dětem, stále jedná se o soudní řízení, které nemusí být vždy tím nejlepším východiskem pro zvládnutí vzniklé situace. Zákon však přímo nenabízí alternativní řešení, například pouhým odkazem na zákon o mediaci. Úprava je tak značně roztržštěná a zastávám názor, že by se měla věnovat značná pozornost jejímu dalšímu dopracování.

Mnohem vhodnějším způsobem, ovšem poněkud více časově náročným, je využití nástrojů k obnově komunikace mezi rodiči, a to mediace, rodinné terapie či rodinného poradenství. Tyto metody totiž mohou odhalit hlubší motivace jednání rodičů, napomoci trvalejšímu obnovení porozumění a vstřícnosti mezi členy rodiny a mohou předejít vzniku dalších konfliktů. Soudní rozhodnutí může často rodiče, jehož názoru není vyhověno, jen podpořit v dalším boji a celá situace se může dříve či později opakovat.

Značný problém shledávám taktéž v přístupu samotných rodičů, kteří často nerozumí důsledkům toho být nositelem rodičovské odpovědnosti. Je tak nutné je dlouhodobě a cíleně vést k zodpovědnosti za své dítě a posilovat jejich vědomí o možných negativních dopadech rodičovských konfliktů na samotné dítě a jeho psychický vývoj.

Je zřejmé, že velkou roli v těchto situacích sehrávají emoce, což může činit řešení konfliktů ještě obtížnější, neboť jde o spory mezi nejbližšími osobami rodiny. Rodiče si často mohou myslet, že veškeré své kroky činí pro dobro dítěte, ale neuvědomují si, že jsou leckdy

vedeni snahou za každou cenu zvítězit nad svým současným či bývalým partnerem. Práva dítěte je nutno hájit a dodržovat, nikoliv o nich pouze hovořit.

Ukazuje se tak stále větší potřeba apelovat na rodiče, aby si uvědomili, že svými hádkami a spory ubližují dítěti i sami sobě navzájem. Je důležité vždy postavit zájem dítěte do popředí a naučit se naslouchat jeden druhému, ale i názorům a přáním samotného dítěte.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- BRZOBOHATÝ, Robin, CIRBUSOVÁ, Martina. ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte. Metodické doporučení pro řešení rodičovských konfliktů nejen s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2015. 118 s.
- FRINTA, Ondřej. Povinná rodinná mediace? In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan. *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2009, s. 161 - 171.
- HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka, KOVÁČOVÁ, Anna a kol. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, 256 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 - 975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1380 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdenka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2015. 400 s.
- RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2015. 213 s.
- ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. 352 s.
- ŠÍNOVÁ, Renáta, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 379 s.

Odborné časopisy

- DOLEŽAL, Adam, DOLEŽAL, Tomáš. Problematika rodičovských oprávnění při léčbě nezletilého pacienta. *Zdravotnictví a právo*, 2006, roč. X, č. 3, s. 9 - 13.
- DOLEŽAL, Tomáš. Provedení lékařského zákroku při odepření svolení zákonným zástupcem. *Zdravotnictví a právo*, 2005, roč. IX, č. 12 s. 2 - 6.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. Rodinná mediace. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 6, s. 39 - 41.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Péče o zdraví nezletilého dítěte. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2016, roč. 6, č. 2, s. 20 - 35.

- MATOUŠEK, Oldřich. Cochemská praxe - jiný způsob rozvodu. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 8, s. 17 - 20.
- NOVOTNÁ, Věra. Spory rodičů o děti - stále velký problém. *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 10, s. 1 - 4.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. Interdisciplinární spolupráce při řešení rodičovských konfliktů. *Bulletin advokacie*, 2017, č. 12, s. 35 - 42.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. Orgán sociálně-právní ochrany dětí jako kolizní opatrovník dítěte. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 20, s. 713 - 719.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případech rozchodu a rozvodu rodičů. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 1, s. 12 - 16.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. Zajištění vzdělání jako právo a povinnost rodičů. *Právo a rodina*, 2016, roč. 18, č. 8, s. 1 - 5.
- SCHÖN, Monika. Vztahy mezi rodiči při výkonu rodičovské odpovědnosti. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 1, s. 5 - 9.
- ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. Práva a povinnosti pěstounů při zajištění zdravotní péče o děti svěřené do pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2009, roč. 11, č. 1, s. 10 - 12.
- WESTPHALOVÁ, Lenka, HOLÁ, Lenka. Rodinná mediace, právní a sociální aspekty jejího poskytování. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 18, s. 618 - 626.

Právní předpisy a mezinárodní úmluvy

- Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., ve znění pozdějších předpisů
- Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. o Úmluvě o právech dítěte
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny. Úmluva o biomedicíně
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, dodatkový protokol
- Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- náleží Ústavního soudu ze dne 18. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1708/14
- náleží Ústavního soudu ze dne 10. dubna 2018, sp. zn. IV. ÚS 827/18
- náleží Ústavního soudu ze dne 24. června 2016, sp. zn. II. ÚS 169/16
- náleží Ústavního soudu ze dne 9. ledna 2018, sp. zn. IV. ÚS 3749/17
- náleží Ústavního soudu ze dne 20. srpna 2004, sp. zn. III. ÚS 459/03
- rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 8. 1996 ve věci Johansen v. Norway, stížnost č. 17383/90
- rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích ze dne 12. srpna 2015, sp. zn. 52 A 81/2015
- rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 18. dubna 2013, sp. zn. 28 Co 158/2013
- rozhodnutí Oberlandesgericht Hamm ze dne 24. června 2014, sp. zn. Ref. 12 UF 53/14
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2014, sp. zn. 30 Cdo 3361/2014
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011
- rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. března 2016, sp. zn. 4 As 280/2015
- usnesení Ústavního soudu ze dne 6. září 2016, sp. zn. I. ÚS 870/15
- závěrečné stanovisko Veřejného ochránce práv České republiky ze dne 30. května 2003, sp. zn. 487/2003/VOP/TL

Internetové zdroje

- DOLEŽAL, Adam, DOLEŽAL, Tomáš. *Praktické dopady nového občanského zákoníku na provozování lékařské praxe* [online]. Zdravotnické právo a bioetika, 28. května 2014 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <https://zdravotnickepravo.info/wp-content/uploads/2014/05/Praktick%C3%A9-dopady-NOZ-na-provozov%C3%A1n%C3%AD-1%C3%A9ka%C5%99sk%C3%A9-praxe_publicace_final.pdf>.

- FIALA, Jan. *Přijetí dítěte do školy a spory rodičů* [online]. epravo.cz, 19. června 2017 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/prijeti-ditete-do-skoly-a-spory-rodicu-105973.html>>.
- *Justice vstřícná k dětem - perspektivy a zkušenosti odborníků* [online]. Justice vstřícná k dětem, 2015 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <fra.europa.eu/sites/.../fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_cs.pdf>.
- LICHOVNÍK, Tomáš. *Právo dítěte na vzdělání versus „válka“ rodičů* [online]. epravo.cz, 5. února 2018 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-ditete-na-vzdelani-versus-valka-rodicu-106995.html>>.
- PRESSLEROVÁ, Pavla. *Co je rodinná terapie a rodinné poradenství* [online]. Šance dětem, 25. ledna 2016, [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-rodine/rodinna-terapie/co-je-rodinna-terapie-a-rodinne-poradenstvi.shtml>>.
- Rada Evropy (2010), *Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem* [online]. 17. listopadu 2010 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://rm.coe.int/16804ba0fb>>.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Vzdělání dítěte* [online]. Bulletin advokacie, 17. 5. 2017, [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/vzdelani-ditete>>.
- RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě. „Cochemská praxe“ - cesty k lidštějšímu rodinném právu* [online]. Cochem.pro, listopad 2009, [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<http://www.cochem.pro/ty-jsi-moje-dite.pdf>>.
- TRÁVNÍČEK, Milan. *Kmenová škola při střídavé výchově* [online]. epravo.cz, 17. května 2013 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/kmenova-skola-pri-stridave-vychove-91038.html>>.
- *Výkon rodičovských práv a povinností rodičů, kteří spolu nežijí* [online]. epravo.cz, 10. října 2002 [cit. 29. června 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/vykon-rodicovskych-prav-a-povinnosti-rodicu-keri-spolu-neziji-18971.html>>.

Abstrakt

Diplomová práce pojednává o výkonu rodičovské odpovědnosti a konfliktech mezi osobami při tom vznikajících. Zaměřuje se na praktické otázky vyvstávající při rozhodování o významných záležitostech v životě dítěte. Práce se dále zabývá možnostmi řešení konfliktů mezi osobami vykonávajícími rodičovskou odpovědnost (rodiči, osvojiteli, pěstouny, opatrovníky) ve specifických životních situacích, jimiž jsou poskytování zdravotní péče nezletilým dětem, jejich vzdělání a náboženské vyznání. Diplomová práce se také věnuje vybraným způsobům řešení konfliktů vznikajících při výkonu rodičovské odpovědnosti. V reakci na zjištěné problémy, které se v praxi mohou objevit, navrhuje řešení *de lege ferenda*.

Abstract

This diploma thesis deals with performance of a parental responsibility and conflicts between persons involved. It is focused on practical questions arising from decisions on important issues in the child's life. The thesis also deals with possibilities of solving conflicts between persons exercising parental responsibility (parents, adopters, fosters, guardians) in specific life situations, such as providing of health care to minors, their education and religion. Furthermore, the diploma thesis with selected ways of solving conflicts arising from performance of parental responsibility. In response to the identified problems, which may occur in practice, *de lege ferenda* solutions have been proposed.

Klíčová slova

rodičovský konflikt; rodičovská odpovědnost; dohoda; nezletilé dítě; péče o zdraví; vzdělání dítěte; náboženská víra dítěte; zájem dítěte; soudní rozhodnutí; cochemská praxe; mediace; justice vstřícná k dětem

Key words

parental conflict; parental responsibility; agreement; the minor child; health care; education of the child; the religious of the child; interest of the child; the court's decision; cochem practice; mediation; child-friendly justice